

ROSTRA

ECONOMICA

DE GODDELIJKE GROEI
HOW TO MAKE A BILLION BUCKS

EEN ECONOOM DIE WIL WETEN HOE DE WERELD ACHTER DE CIJFERS IN ELKAAR ZIT, GAAT OP ONDERZOEK UIT BIJ VB ACCOUNTANTS.

De accountants van VB zijn intensief betrokken bij het werkteerrein van hun cliënten, bij de wereld achter de cijfers. Ze krijgen te maken met de complexe vraagstukken waarmee de overheid en de non-profitsector worden geconfronteerd. De accountants van VB verdiepen zich in financieringsproblemen, begrotingstekorten, herverdeling van geldstromen en in kwesties als stadsvernieuwing, milieuzorg, privatisering en fusies.

de aandacht voor persoonlijke ontplooiing en de open relaties met collega's en cliënten.

Carrière-planning. Je start je loopbaan bij een organisatie die innovatie hoog in haar vaandel voert. Natuurlijk investeert VB in zijn medewerkers. VB kent een uitgebreid intern opleidingsprogramma, een loopbaanplan voor economen een management development-programma voor pas

De wereld van VB. VB is met ruim 1.300 medewerkers en 30 vestigingen één van de grote accountantskantoren van het land. Een eigentijdse organisatie met een veelzijdig dienstenpakket en een eigen visie op dienstverlening.

VB werkt voornamelijk voor organisaties als gemeenten, ministeries, nutsbedrijven, ziekenhuizen en theaters. Een dynamische wereld waarin naast economische ook sociale en politieke afwegingen een belangrijke rol spelen. In de cultuur van VB ligt dan ook een sterk accent op maatschappelijke betrokkenheid. Dat is te merken aan de sfeer in het bedrijf, de manier waarop wij georganiseerd zijn,

afgestudeerde registeraccountants. Het loopbaanplan is erop gericht dat startende economen zo snel mogelijk als zelfstandig werkende accountants functioneren. In ongeveer drie jaar tijd groei je door naar de functie van controleleider. VB biedt je bovendien een prima salaris, ruime loopbaanmogelijkheden en uitstekende andere voorzieningen, die meegroeien met jouw ontwikkeling.

Informatie en sollicitatie. Wil je meer weten over VB of wil je solliciteren? Schrijf dan een brief naar VB Accountants, Afd. personeel en organisatie, Postbus 19331, 2500 CH 's-Gravenhage of bel: 070-3738388.

VB Accountants
Advies
Belastingadviseurs

WERKEN BIJ VB IS INVESTEREN IN JEZELF.

**De filosofie van
valutahandelaren
pag. 10**

**Snel analyseren:
interimmangement
pag. 22**

**Nieuwe serie: ins en outs van
Roetersstraat 11
pag. 27**

- 4 De kunst van het vragen Esther van Dijk & Margreth Hoek
 6 How to make a billion bucks drs. R.W. Bütcher & drs. J.E. Heemskerk
 9 Facts & Figures van een nieuwe prof
 10 Fingerspitzengefühl of rationeel gedrag Andreas de Groot van Embden
 13 Grenzeloos studeren:
 'Onderzoek in Benin' drs. H. Hoogeveen
 17 Post-doctorale opleidingen:
 'Van econoom tot controller' Pieter van der Does
 18 Fac-nieuws
 20 De Goddelijke Groei Sander de Bruyn
 22 Professioneel management te huur Bas Avis
 25 J'Accuse Henk Koster
 25 Biensûr E. Bien
 25 Agenda
 27 *Roetersstraat 11* Esther van Rijswijk

REDACTIONEEL

Het gaat om het zuinig uit te drukken zo langzamerhand 'wat minder' met de Nederlandse economie. Hoewel Lubbers nogal laconiek de gebeurtenissen van de laatste maanden probeert te nuanceren, vallen de verliezen van DAF, Fokker, Hoogovens en Philips nauwelijks te relativiseren. Andriessen heeft het woord industriebeleid reeds in de mond genomen, wat zoveel betekent als 'trek de subsidiepot maar open jongens want het gaat helemaal fout!!'

Wat moet een rationele belegger in deze tijden nu ondernemen? Heel simpel! Anticipeer op een conjuncturele chaos en neem een optie op een gedevalueerde gulden. Want het zal niet lang duren of valuta-speculanten kunnen de verleiding niet meer weerstaan om *de florijn* onderuit te halen.

Blad van de Faculteit der
Economische Wetenschappen en
Econometrie van de Universiteit
van Amsterdam
Nummer 192, Februari 1993

Redactie:
Bas Avis
Sander de Bruyn
Esther van Dijk
Pieter van der Does
Pieter Elshout
Andreas de Groot van Embden
Margreth Hoek
Dr. E. de Jong
Dr. Ir. H. Koster
Esther van Rijswijk
Robbertjan Roet
Zeger Stinis
Robbert Tiemens

Fotografie:
Marian Vleerlaag
Hans Lingeman

Agenda:
Agendapunten moeten minstens
zes weken van te voren bij Rostra
worden aangemeld.

Adreswijzigingen:
Studentenadministratie,
Nieuwe Doelenstraat 15
1012 CP Amsterdam

Voor reacties, brieven en open
sollicitaties is de redactie
bereikbaar op:
Kamer 0.05 (E3) Roetersstraat 11
1018 WB Amsterdam
Tel: (020) 525.4297

Ingezonden brieven, artikelen en
studierapportages kunnen worden
gekort.

Voorpagina:
Monopolie-inflatie
(Hans Lingeman)

Verschijsing:
9 x per jaar in een oplage
van 5000 ex.

Advertenties:
Tarieven op aanvraag verkrijgbaar.
Opdrachten schriftelijk t.a.v.
de penningmeester.

Advertenties in dit nummer van:
Arthur Andersen
Coopers en Lybrand
Deloitte & Touche
KPMG Klynveld
Moret, Ernst & Young
Price Waterhouse
PTT
VB Accountants

Zet- en drukwerk:
De Bussy Ellerman Harms BV.
ISSN 0166 - 1485

De kunst van het

"Ik vind het belangrijk om de leerstoelgroep 'Geschiedenis van het economisch denken' te zien als wetenschapsfilosofische vraagbaak van de faculteit. De leerstoel bestaat uit een groep mensen met kennis over de wetenschappelijke oplossingen bedacht zijn voor bepaalde economische problemen. Zij kunnen vragen beantwoorden van doctoraalstudenten en faculteitsmedewerkers zoals: hoe is dit onderwerp eerder uitgewerkt? Door wie? Waar kan ik literatuur vinden over dit onderwerp?" Aan het woord is de nieuwste aanwinst van onze faculteit: Mary Morgan. Sinds oktober 1992 is zij als hoogleraar verbonden aan bovengenoemde leerstoel. Uit haar terughoudende reactie op onze eerste prikkelende vraag "Waar wil je over praten?" blijkt dat onze 'vraagbaak' eerst de kat uit de boom wil kijken voordat ze het achterste van haar tong laat zien: "Dat is nogal open.... Kun je geen specifieke vraag stellen? Ik weet nog niets van jullie blad."

ROERIGE PERIODE

Morgans carrière in de economie is niet meteen begonnen met een graad in deze wetenschap. Begin jaren zeventig, toen het systeem van vaste wisselkoersen in elkaar donderde, was Morgan werkzaam voor een econoom bij de Citibank. Haar werk had voornamelijk betrekking op ontwikkelingen van wisselkoersen, rentestanden en politieke invloeden op beslissingen voor de toekomst. "Mijn eerste ervaring met het werken met economie was op het moment dat de wereld heel erg verward was omdat zij op het breekpunt stond tussen vaste en zwevende wisselkoersen. Het was een opwindende periode voor mijn werk en zo werd de interesse voor een studie economie gewekt."

Het ontbreken van een graad belemmerde haar carrièremogelijkheden en dat trok haar over de streep. Zij besloot economie te gaan studeren aan de London School of Economics (LSE). Na haar studie werkte ze bij de afdeling wisselkoersbeleid van de centrale bank van Engeland. Bezuinigingen van Margaret Thatcher betekenden het einde van deze afdeling en van het contract van Morgan.

De FEE is een vrouwelijke hoogleraar rijker. En wat voor één! Mary Morgan, de helft van de tijd werkzaam aan de London School of Economics, heeft haar sporen verdiend met haar onderzoek naar de geschiedenis van de econometrie. Op onze faculteit zal ze zich richten op een onderzoek naar het realiteitsgehalte van de entiteiten waarmee economen werken. Bestaat er zo iets als een macro-economie die je kunt manipuleren? Deze en andere vragen worden opgeworpen door een vrouw die als vraagbaak wil functioneren voor studenten en personeel van de FEE.

Esther van Dijk & Margreth Hoek

Bij toeval kreeg ze aan de LSE een onderzoeksopdracht betreffende de geschiedenis van econometrie. Haar proef-

Mary Morgan

schrift heeft ze bewerkt tot het boek: 'The history of econometric ideas' dat met lovende kritieken is ontvangen. Het begrijpen van dit boek is niet alleen weggelegd voor de econometristen onder ons. De inhoud is geconcentreerd op de geschiedenis van ideeën en niet op die van technieken. Het boek is zo geschreven dat mensen buiten het vakgebied het ook kunnen lezen.

ONDERWIJS

Op de FEE wordt bovengenoemd boek gebruikt voor een AIO-cursus en gedeelten van het boek worden opgenomen in het basisvak 'Geschiedenis van het economisch denken'. Morgan is nog niet geheel doordrongen van de gespletenheid van onze faculteit. Het antwoord op de vraag of er een speciaal vak komt voor de econometriestudenten is daarom afhankelijk van de interesse van henzelf. Maar natuurlijk zijn ze welkom bij het basisvak.

Dit trimester geeft ze al les aan doctoraalstudenten in het basisvak. Dit gebeurt in het Engels. Prioriteiten moeten ergens gelegd worden. Daarom is het leren van onze taal nog even op de lange baan geschoven. Morgan is niet alleen lovend over de bereidheid van de studenten om zich in haar taal uit te drukken. "Nederlandse studenten zijn mondiger dan de Engelse...."

"Nederlandse studenten zijn mondiger dan de Engelse"

Foto: Marian Vleerlaag

Door haar twee part-time banen is Morgan in meerdere onderzoeken gerold. Op de LSE werkt ze aan een groot project over de geschiedenis van het economisch denken in de VS. Het project is meer een verplichting vanuit haar lesgebied op de LSE dan een eigen keuze, maar ze vindt het wel interessant: "De periode 1870-1910 in de VS heeft mijn speciale interesse. De ontwikkeling van economie lijkt landgebonden te zijn. In de VS is beoefening van economie meer gericht op toepassing dan op zuivere theoretisering. Er wordt in

vragen

de VS meer nadruk gelegd op het gebruik van data." Morgans bevindingen hebben nog niet de vorm gekregen van een boek maar waarschijnlijk zal zij ze binnenkort in 'papers' publiceren.

In de VS en Groot-Brittannië kent Morgan geen enkele universiteit met zoveel mensen werkzaam op haar vakgebied als hier op de FEE. Toch bestaat er hier maar weinig belangstelling voor dit op Amerika gerichte onderzoek. Logisch volgens Morgan: "Er zitten altijd maar een paar wetenschappers op één specialistisch veld en wetenschappers werken sowieso op zichzelf."

HAAR FAVORIETE ONDERZOEK

Morgans ogen beginnen te schitteren als ze over haar plannen aan de FEE vertelt. "Ik wil mijn onderzoekstijd hier gaan gebruiken om onderzoek te doen naar het realiteitsgehalte van economische entiteiten (entiteit: wezen, iets bestaands, red.). "Haar handen gaan de lucht in: "Dit klinkt nogal 'airy-fairy', ergens hoog in de wolken, maar dat is niet de bedoeling. Het is een onderzoeksgebied waarbij geschiedenis en filosofie samenvallen. In de wetenschapsfilosofie stapten men langzaam af van het idee dat je iets definitiefs over wetten of theorieën kan zeggen. Maar als je niet kan zeggen of een wet of theorie waar is, dan kan je wel onderzoeken of de entiteiten waarmee je werkt werkelijk bestaan.

Een voorbeeld: macro-economie ontwikkelde zich in de jaren twintig uit 'business-cycle studies'. Het idee van een nationale economie ontstond met nadruk op inkomen en groei. Maar je zag de nationale eenheid niet als een individuele eenheid waar je mee kan spelen." Weer schieten Morgans handen omhoog, ze maakt een denkbeeldige cirkel in de lucht - een economische eenheid die je kunt manipuleren! - "Het concept van een nationale economie als eenheid, een entiteit waarover je theorieën en wetten kunt maken, komt de wetenschap binnen met Tinbergen. In de jaren zeventig zien we dat macro-economische modellen en wetten niet werken. We kunnen immers niet interveniëren in de economie zoals we dat voor ogen hadden. De macro-economie

gezien als een eenheid bestaat kennelijk niet, want we kunnen hem niet manipuleren. De entiteit 'macro-economie' is niet werkelijk aanwezig."

DE TEST

De test voor het wel of niet bestaan van een entiteit is het volgende: kan je de entiteit manipuleren, een andere richting op sturen, of iets erin veranderen? Zo ja, dan is het mogelijk theorieën die niet reëel zijn te bouwen rond entiteiten waarvan je in ieder geval zeker weet dat ze bestaan. Morgan strooit kwistig met voorbeelden. "Je veronderstelt om de wereld te begrijpen dat bepaalde eenheden bestaan: of ze worden steeds realistischer, of steeds minder geloofwaardig en uiteindelijk

Entiteiten onderzoek is niet 'airy-fairy'

eruitgegooid. In tegenstelling tot de fysische wetenschappen gebruiken economisten entiteiten die niet altijd bestaan hebben maar die zich langzaam ontwikkeld hebben. In de natuurkunde gaat men ervan uit dat de zwaartekracht ook heeft bestaan voordat dit verschijnsel als zodanig benoemd heeft. Geld daarentegen ontwikkelde zich met de markteconomie en is een entiteit met een steeds veranderende vorm: van muntstukken overgegaan in bankbiljetten en recentelijk in elektrische stroompjes. Veel economen denken dat de entiteiten waarmee ze werken echt bestaan, ook al denken ze dat hun theorieën fout zijn. Anders modelleren ze dingen, waarvan ze niet eens geloven dat die bestaan, dat zou pas interessant zijn!"

Morgan wil dus onderzoeken of economische entiteiten in de realiteit bestaan. "Het onderzoek is veel omvattend", beaamt Morgan, "je zou oneindig door kunnen vragen maar je doet beetje bij beetje. Ik ben nu samen bezig met een Canadese onderzoeker, Margaret Schabas,

het idee van een beïnvloedbare geldhoeveelheid onder de loep te nemen. Daarvoor vragen we natuurlijk niet de Centrale Bank te interveniëren in de geldhoeveelheid. We gaan terug in de geschiedenis om te zien hoe mensen geprobeerd hebben het geldaanbod te manipuleren. Het leuke van het onderzoek vind ik trouwens ook dat het een onderwerp is waarover je met iedereen kan discussiëren zonder dat je een specialist hoeft te zijn." Hieruit spreekt Morgans visie op het bedrijven van onderwijs en wetenschap. Elke vraag krijgt een wedervraag. Ze vindt dat een goede manier om een discussie gaande te houden en een goede leermethode.

PRIVÉ

Hoe speelt Morgan het klaar zich te wijden aan onderzoek en onderwijs in zowel Londen als Amsterdam? "Heel simpel" zegt ze, "het eerste trimester zat ik in Londen, nu zit ik hier en het derde trimester zal ik moeten verdelen. Ik weet nog niet precies hoe het gaat lopen, we zien wel." Haar etage kreeg ze in ieder geval meteen via de faculteit, vrienden heeft ze ook al hier, alleen haar man ontbreekt. Ze lacht: "Als twee wetenschappers weet je dat je vaak gescheiden van

elkaar moet leven; dit is een bekend fenomeen binnen 'wetenschappelijke' relaties."

"Ik ben niet in het bezit van eenduidige antwoorden"

Aan het einde van het interview komen we nog even terug op onze eerste prikkelende vraag. "Waar wil je over praten?" Maar Morgan laat het hierbij. "We hebben over lesgeven gepraat, over onderzoek en over argumenteren. Ik denk dat argumenteren een goede werkmethode is. Ik ben niet in het bezit van eenduidige antwoorden. Ik ben er om mensen te helpen dingen goed te doordenken."

Foto: Marian Veenlaag

Het doel van het Europees Monetair Stelsel (EMS), in 1979 opgericht door een gezamenlijk Frans-Duits initiatief, was tot monetaire stabiliteit te komen in Europa. Daarbij zijn de motieven van Frankrijk om een Europees systeem van vaste (doch aanpasbare) wisselkoersen na te streven, van meet af aan duidelijker geweest dan die van Duitsland. Naast de economische voordelen die gewoonlijk worden toegeschreven aan vaste wisselkoersen speelde voor Frankrijk de wens Europa onafhankelijker en sterker te maken ten opzichte van de VS. Voor Duitsland loerde echter het gevaar dat het vanwege de symmetrische opzet van het systeem gedwongen zou worden tot het accepteren van een hogere inflatie dan het wenselijk achtte. Deze Duitse angst speelt overigens ook in de discussie rond de Economische en Monetaire Unie, de EMU, een voorname rol. Was die angst gegrond? Achteraf gezien nauwelijks, maar dit komt vooral doordat het wisselkoersmechanisme (het Exchange Rate Mechanism ofwel ERM) van het EMS zich anders heeft ontwikkeld dan het zich in het begin liet aanzien. In de symmetrische opzet van het ERM, waarbij de monetaire condities in beide landen zouden moeten aanpassen, zou de inflatie tenderen naar een niveau van ongeveer de gemiddelde inflatie van de deelnemende landen. Dit betekent dat de inflatie in landen met een zwakke munt zou moeten dalen, maar ook dat deze in landen met een sterke munt zou moeten stijgen. Voor de Duitse centrale bank, de Bundesbank, was dit onacceptabel. Zover is het echter niet gekomen.

DUITSE ROL

In de periode na 1982/83 ging Duitsland een steeds centralere rol vervullen in het ERM. De Duitse mark was als enige valuta nog niet gedevalueerd. Bovendien had Duitsland de laagste inflatie. In de meeste andere ERM-landen vond er in die jaren een beleidswijziging plaats. Hoofddoelstelling werd om de inflatie, sterk gestegen i.v.m. de tweede oliecrisis, terug te brengen tot het Duitse niveau. Getracht werd devaluaties (ten opzichte van de DM) te vermijden ter verhoging van de monetaire discipline. Om hun concurrentiepositie niet te doen verslechteren werden de ERM-landen met een hoge inflatie gedwongen om ongeveer hetzelfde monetaire beleid als Duitsland te voeren. De monetaire discipline nam toe en daardoor de geloofwaardigheid van het monetaire beleid. Dit laatste werd gezien als een belangrijke bonus omdat zo de kosten van de

How to make a bil

Recente speculaties tegen het Engelse pond heeft een aantal speculanten zeker geen windeieren gelegd. In dit artikel tonen we hoe het komt dat de instabiliteit van het huidige Europese wisselkoerssysteem grotendeels aan het (dis)functioneren van het systeem zelf te wijten is. Veranderingen van het systeem zullen snel gerealiseerd moeten worden want, "How to make a billion bucks? Easy enough. Just make sure they keep the European monetary system the way it is and start speculating..."

drs. R.W. Bùthker & drs. J.E. Heemskerck

disinflatiepolitiek beperkt zouden kunnen worden. Immers, een geloofwaardig monetair beleid ter beperking van de inflatie doet de inflatieverwachting dalen, waardoor lonen en prijzen minder hoeven te stijgen. Er zijn niet veel aanwijzingen dat dit effect ook daadwerkelijk is opgetreden, maar er brak wel een periode aan van opmerkelijke disinflatie. Landen als Frankrijk, Denemarken, België en Ierland zagen hun inflatie tot het Duitse niveau dalen. Deze ontwikkeling is echter ten koste gegaan van de oorspronkelijke symmetrie. Convergence van inflatie tenderde nu naar het laagste niveau. Aanpassingen in het beleid moesten vooral van de landen met hogere inflatie en een zwakke valuta komen. Duitsland, met een lage inflatie en een sterke valuta, voerde een vrijwel onafhankelijk monetair beleid. Als sterk valutaland was het niet noodzakelijk voor de Bundesbank een ruimer beleid dan wenselijk te voeren, om de opwaartse druk op de markt te temperen. De andere landen gedoogden dus een deflatoire bias zolang zij daardoor hun inflatie sneller omlaag konden brengen. Echter, de nadelen van de asymmetrie werden manifester naar mate er meer succes werd geboekt in de inflatiebestrijding. In de meeste ERM-landen bereikte de inflatie een laagtepunt rond 1987, mede door enorme daling van olieprijsen in 1986. De roep in met name Frankrijk en Italië om een expansiever beleid werd luider. Maar om dit te bewerkstelligen moesten die landen zich eerst lossen maken van de Duitse monetaire overheersing. Het EMU-initiatief komt onder meer hier uit voort.

UITBLIJVEN VAN BESCHIKKING

In 1987 brak er een periode van langdurige stabiliteit aan binnen het ERM. Onder impuls van het gefaseerd afschaffen van

belemmeringen op het internationale kapitaalverkeer, de inflatieconvergentie en het EMU-initiatief, zagen landen af van herschikkingen en leek een overgang naar één centrale bank en één Europese valuta niet langer een vaag ideaal. Na de huidige valutaturbulenties lijkt dit wat minder zeker. Wat ging er mis?

Het uitblijven van herschikkingen binnen het ERM in de vijf jaar vanaf 1987 was niet zozeer een gevolg van een stabiel wisselkoerssysteem, maar eerder de uitkomst van een gunstige maar toevallige constellatie van factoren. Hierdoor konden fundamenteel noodzakelijke herschikkingen uitgesteld worden. Het ERM was slechts schijnbaar stabiel. Een belangrijke factor die de noodzaak tot herschikkingen van zwakke valuta's verborg was de invloed van de Duitse eenwording op de overige Europese economieën. Deze eenwording zorgde immers voor een extra groei-impuls toen de conjunctuur dreigde af te vlakken. Deze economische groei verdrong de Frans-Italiaanse bezwaren tegen de deflatoire bias in het ERM naar de achtergrond. Bovendien verbeterden door deze groei de lopende rekeningen van landen die de afgelopen jaren te kampen hadden met een verslechtering van hun concurrentiepositie, als gevolg van een jaarlijks hoger inflatieniveau, hetgeen ze met een gecumuleerd ongunstig inflatieverschil opgezadeld had. (Een herschikking, een devaluatie, had deze jaarlijkse verslechtering overigens kunnen compenseren.) Het vertrouwen van de financiële markten in de zwakke valuta's van deze landen werd door de gunstige invloed van deze factoren vergroot. Temeer daar een ander gevolg van de eenwording was dat de Duitse inflatie opliep waardoor het bereiken van dit inflatieniveau voor de meeste landen werkelijkheid werd. Kortom, Duitsland, het centrumland, voerde

lion bucks

een economische politiek die min of meer in het belang was van de andere ERM-landen. Hierdoor voelden deze zich niet geroepen om hun wisselkoersen aan te passen. De financiële markten hadden geen overwegende redenen om aan de geldende pariteiten te twijfelen. Dit laatste werd nog versterkt doordat het leek dat de EMU in de meeste landen serieus werd genomen, hetgeen de disciplinerende werking van het ERM alleen nog maar versterkte. In feite zijn nu de belangrijkste ingrediënten die de grondslag vormen van de recente valuta-

crisis al aan de orde geweest:
- Het beleid van het centrumland is gaan conflicteren met de verlangens in de meeste andere landen. Immers, de hoge rentepolitiek van de Bundesbank dwingt met name Engeland en Frankrijk om de hoge Duitse rente te volgen op een moment dat hun economieën respectievelijk in een diepe recessie zitten of van onaanvaardbaar hoge werkloosheid te lijden hebben;

- Door de Deense en Franse referenda en het oploeiend verzet tegen 'Maastricht' in veel andere landen is het EMU-perspectief een stuk minder zeker geworden. Dit heeft de valuta's van die landen onder druk gezet waarvan de markten verwachtten dat zij niet orde op zaken kunnen stellen zonder de disciplinerende werking van de strakke toetredingsvoorwaarden van de EMU;

Een bijkomende factor was nog de extreem lage Amerikaanse rente. Hierdoor vluchten beleggers uit de dollar veelal in de Duitse mark, waardoor deze relatief sterker wordt ten opzichte van de meeste andere ERM valuta's en deze in de gevaarzone terecht komen.

De valutacrisis roept allerlei vragen op

De valutacrisis roept allerlei vragen op rond de te vormen Europese monetaire

unie, de monetaire poot van de EMU. De huidige problemen binnen het ERM hoeven geen aanleiding te zijn de transitie naar de EMU af te remmen. Het snel invoeren van de monetaire unie ondervangt juist direct een belangrijke hoofdoorzaak van de valutacrisis; de asymmetrie. Binnen de monetaire unie wordt het monetaire beleid immers door de op te richten Europese Centrale Bank gevoerd waarin alle leden van de unie vertegenwoordigd zijn. Zo is daadwerkelijk vastgelegd dat het systeem symmetrisch is.

Daarnaast zal de unie de onrust op de valutamarkten wegnemen als de vastpining van de koersen gepaard gaat met de

Het Britse pond is niet zo zwaar meer

invoering van één munteenheid. Wel pleiten de huidige perikelen voor een invoering van de monetaire unie in twee snelheden. Inmiddels is immers het aantal landen dat binnen het ERM functioneert ook afgenomen. Een kleine groep EG-landen - de Beneluxlanden, Duitsland, Frankrijk en hoogstwaarschijnlijk ook Denemarken - is nu al voldoende geconvergeerd om zonder grote aanpassingskosten een monetaire unie te vormen. Binnen het verdrag van Maastricht behoort deze fasegewijze invoering van de unie tot de mogelijkheden.

Hoewel de invoering van de EMU de recente problemen grotendeels kan ondervangen en het van start gaan met een kleine groep landen de beste weg lijkt, zijn er veel onzekerheden aan deze discussie verbonden. Ten eerste hebben veel landen te kennen gegeven dat een kleine mone-

taire unie, het creëren van zogenaamde A- en B-landen, niet wenselijk is. Of dit uiteindelijk politiek haalbaar is, is dan ook de vraag (1).

Ten tweede verliest Duitsland zijn onafhankelijkheid in het monetaire beleid waardoor het in de toekomst gedwongen zou kunnen worden een hogere inflatie te accepteren. De angst hiervoor bleek binnen het ERM nog ongegrond omdat dit systeem Duitsland als anker gebruikte. Binnen de unie is symmetrie institutioneel vastgelegd. Het feit dat de Europese Centrale Bank inflatiebeheersing als hoofddoelstelling en een bestuur dat onafhankelijk van de overheden van de lidstaten moet functioneren heeft, hoeft

deze angst niet geheel weg te nemen. Het is immers gemakkelijker de inflatiedoelstelling te allen tijde prioriteit te verlenen binnen een land waar niet alleen onder de centrale bankdirecteuren maar ook in de politiek en onder de bevolking consensus bestaat omtrent deze prioriteit. Dit laatste is in landen als Duitsland en Nederland zeker het geval, maar bijvoorbeeld in Groot-Brittannië of Italië niet. Wellicht had de Duitse econoom Vaubel gelijk toen hij onlangs tijdens het lustrumcongres van onze faculteit po-

neerde dat Duitsland de monetaire touwtjes niet uit handen zal geven en op dit moment zo'n sterk anti-inflatoir beleid voert, waarmee onze oosterburen 't leven van veel andere EG-landen zuur maakt, om de EMU-plannen voorgoed naar de historie te verwijzen.

(1) Desondanks is deze onderverdeling wel een waarschijnlijke uitkomst in 1999. Volgens Maastricht wordt de EMU dan in ieder geval ingevoerd, zelfs als de meeste landen niet mee kunnen doen.

Robbert Büthker en Jolanda Heemskerk zijn beide universitair docent bij de vakgroep Macro-economie.

Wie een carrière bij Price Waterhouse start, loopt het risico snel door te groeien.

Carrièreplanning is voor aankomende bedrijfs-economen vooral een afweging tussen risico en rendement, waarbij opleiding, begeleiding en doorgroeimogelijkheden een belangrijke rol spelen.

Sterke persoonlijkheden die bereid zijn zich in te zetten voor de organisatie, verantwoordelijkheid willen dragen, commercieel kunnen denken en een gezonde dosis ambitie hebben kunnen bij Price Waterhouse al snel heel ver komen. Wie bij Price Waterhouse komt werken, promoveert namelijk al na twee jaar tot Senior, waarna een snelle doorgroei tot Assistant Manager, Manager, Senior Manager en uiteindelijk tot het Partnership mogelijk is.

Price Waterhouse Worldfirm.

Price Waterhouse is een wereldwijde organisatie die voorziet in uitgebreide dienstverlening op het gebied van Accountancy, Belasting-, Organisatieadvies en Corporate Finance.

In Nederland is Price Waterhouse gevestigd in Amsterdam, Den Haag, Deventer en Rotterdam.

Bij deze vestigingen bestaat grote behoefte aan jonge, bijna of net afgestudeerde bedrijfs-economen die kiezen voor een carrière in de accountancy.

Investeren in de toekomst is investeren in mensen.

Price Waterhouse kent een zeer uitgebreid programma van interne opleidingen die niet alleen in Nederland, maar ook in de overige Europese landen gegeven worden.

Daarnaast zorgt Price Waterhouse voor intensieve begeleiding door ervaren managers van Price Waterhouse die als vraagbaak fungeren en die tevens zorg dragen voor een voortdurende persoonlijke begeleiding.

Kiezen voor Price Waterhouse betekent een keuze voor een stimulerende, dynamische omgeving waar carrièrekansen ruimschoots aanwezig zijn.

Wie geïnteresseerd is, neemt vrijblijvend contact op met Marjolein Meijer van Personeelszaken.

Postbus 881, 3000 AW Rotterdam, 010 - 400 83 69.

Price Waterhouse

Foto: Marian Vleerlaag

FACTS AND FIGURES VAN EEN NIEUWE PROF

Naam:	<i>Mary Morgan.</i>	Favoriete kleding:	<i>Warme truien.</i>
Geboorte datum / plaats:	<i>Engeland.</i>	Favoriete vervoermiddel:	<i>Bus.</i>
Burgelijke staat:	<i>Gehuwd.</i>	Hobbies / tijdverdrijf:	<i>Tuinieren.</i>
Vooropleiding / vorige functies:	<i>Jeugdwerker bij een school voor kinderen met aanpassingsmoeilijkheden, Typiste / klerk bij The Citybank, BSc + Pld from London School of economics, Bank of England, Academische carrière: York University, Duke University, London School of Economics.</i>	Welke kranten / tijdschriften leest u:	<i>Financial Times.</i>
Huidige functie:	<i>Lecturer, London School of Economics. Hoogleraar Geschiedenis en filosofie van de economie, UvA. Huidig onderzoek: Geschiedenis van de Amerikaanse economische wetenschap, realiteit van de economische entiteiten (Zie ook interview deze Rostra).</i>	Hoe brengt u uw vakantie door:	<i>Wandelend en etend. Hondepoep op de stoep.</i>
Kleur ogen:	<i>Grijsgroen.</i>	Grootste ergernis:	<i>Ontbijt op bed.</i>
Lengte:	<i>5 foot 6 inches (1.68 m).</i>	Kan me wakker maken voor:	<i>Naar de opera.</i>
Borst omvang:	<i>My husband says it's fine.</i>	Mooiste avond uit:	<i>Laat opstaan.</i>
Kleur haar:	<i>Bruin / grijs.</i>	Slechtste gewoonte:	<i>Mijn glimlach.</i>
Gewicht:	<i>Gemiddeld.</i>	Beste eigenschap:	<i>Anne Mayhew, (een Amerikaanse instutionele econome).</i>
Schoenmaat:	<i>Klein.</i>	Wie bewondert u het meest als mens:	<i>I like students who take their study seriously.</i>
Muzikale voorkeur:	<i>Mozart.</i>	Meest gebruikte grap in de collegezaal:	<i>Thortstein Veblen.</i>
Lievelinggerecht:	<i>Pasta.</i>	Favoriete econoom:	<i>Dat de wereld geordend is.</i>
Favoriete boek:	<i>Emma, Jane Austin.</i>	Wat is de grootste misvatting onder economen?	<i>That man are rational and economic.</i>
Favoriete kunstenaar:	<i>Warhol.</i>	Wat is de meest gangbare misvatting onder economen?	<i>Principles of interpersonal interim and respect.</i>
Favoriete drank:	<i>Perpermuntthee.</i>	Wat is uw meest gekoesterde opvatting / overtuiging?	<i>Deze nieuwe baan.</i>
Favoriete kleur:	<i>Rood.</i>	Grootste uitdaging:	<i>Naar de tandarts gaan.</i>
		Grootste angst:	<i>As long as I enjoy the job.</i>
		Hoe lang blijft u hier?	

In de 'dealingroom' van de ABN-AMRO bank kijkt een valutahandelaar gespannen voor zich uit. Cijfers en grafieken glijden over de verschillende schermen die in een halve cirkel voor hem zijn opgesteld. Door de speakers galmen doffe stemmen uit Londen, Parijs en New York. Hij reageert niet en legt zijn hoofd schuddend neer tussen zijn handen. "Hij heeft zijn positie niet kunnen indekken", legt de heer Poppe, hoofd valutahandel van ABN-AMRO, uit. "De ene keer lukt het wel, de andere keer weer niet. Natuurlijk moet je je gezond verstand gebruiken, maar dan nog is het zaak de psychologie van de markt te vinden, je intuïties te volgen en hopen dat je op het goede spoor zit."

Deze uitspraken vegen in één keer de veronderstelling van tafel dat een handelaar, gegeven een bepaalde informatieset, rationeel zijn verwachtingen bepaalt omtrent de fundamentele waarde van een munt. Financiële modellen hebben tot nog toe geen coëfficiënten kunnen definiëren die een waarde geven aan de factoren intuïtie en gevoel. In wetenschappelijke publikaties die tot nu toe zijn verschenen wordt tevergeefs geprobeerd de markt voor vreemde valuta in kaart te brengen. Wanhopig probeert men zich vast te klampen aan een evenwichtstheorie (bv. Purchasing Power Parity) of zoekt men naar een indicatie van de toekomstige wisselkoers (de forwardkoers uit het interestpariteitsmodel). Hierbij worden regressiemodellen gebruikt die een vergaarbak zijn van macro-economische gegevens.

McDONALDS

Het Purchasing Power Parity concept is op zich een zeer logische redenering om het begrip wisselkoers te verhelderen. Poppe: "De koers van de dollar kan bepaald worden met behulp van een hamburger van McDonalds. In de VS koop je een hamburger voor \$ 1. In Nederland koop je dezelfde hamburger voor f2,35. De wisselkoers van de dollar is $f/\$ = 2,35$. De wisselkoers is hier een weerspiegeling van het koopkrachtverschil tussen Nederland en de VS." Het PPP model gaat uit van de veronderstelling dat er een evenwichtskoers bestaat tussen de munten van twee landen die handel met elkaar drijven. De wisselkoers zorgt ervoor dat een appel in Nederland relatief net zoveel kost als een appel in de VS.

Naast internationale geldtransacties binnen de goederenhandel zijn internationale

Fingerspitzengefühl

In een tijdperk waarin grote vermogensstromen over de aardbol glijden neemt het inspelen op valutaschommelingen aan belang toe. Multinationals, institutionele beleggers en banken zoeken in eerste instantie naar wegen om valutarisico's af te dekken. Beleggers en speculanten blijken daarnaast lucratieve wegen te vinden tussen de soms heftig schommelende valutastromen. Gezien de nu nog zich voortslepende valutacrisis ligt de toekomst van het EMS en mogelijke EMU in de handen van speculanten en handelaren. Rostra neemt een duik in dit zwevende segment van de financiële wereld en spreekt met een valutahandelaar van ABN-AMRO.

Andreas de Groot van Embden

financiële transacties door de jaren heen sterk gegroeid. Dit ligt in het verlengde van de liberalisering van internationale geldmarkten. Het gevolg is dat steeds meer banken, institutionele beleggers en zelfs multinationals over de grens gaan beleggen. Zij zoeken naar wegen om hun

Dit is omgerekend 20 miljard dollar per werkdag (1). De wisselkoers van een munt wordt tegenwoordig niet zomaar beschouwd als een macro-economisch gegeven waar een bedrijf rekening mee moet houden. Vreemde valuta's zijn vermogens-titels waarin belegd kan worden. Derhalve toont de prijsvorming van valuta dezelfde kenmerken als bijvoorbeeld de prijsvorming van een aandeel op de beurs.

FUNDAMENTALS

De valutahandel is voor het grootste gedeelte een interbancaire handel. Valutahandelaren ontvangen opdrachten van particuliere beleggers of handelen voor rekening van de bank zelf. Het is voor een handelaar van groot belang zich zo goed mogelijk te informeren over de waarde van de verschillende valuta. In een efficiënte markt van semi-stringente vorm (zie Fama 1970) wordt veronder-

steld dat alle beschikbare en relevante informatie in de wisselkoers wordt verwerkt. Indien dit inderdaad het geval is dan zijn valutahandelaren bij uitstek handelaren in informatie. De informatie die handelaren en beleggers ontvangen moet volgens de economische theorie verwerkt worden in de wisselkoers. De economische wetenschap stelt dat de fundamentele waarde van een munt bepaald zal worden door gegevens als het begrotingstekort van de overheid, de rentestand, inflatieverwachtingen... met andere woorden de relatieve kracht van een volkshuishouding. Alle informatie van een economie wordt weergegeven door de relatieve (fundamentele) waarde van haar

De dealingroom

risico's te spreiden of naar vermogen ter financiering van hun investeringsprojecten. Het volume van deze internationale financiële transacties is enorm. Over de aarde zweven miljarden dollars per dag. Nicholas Brady, oud-Minister van Financiën van de VS, zei onlangs in een interview met de Wall Street Journal dat het volume van internationale valutatransacties grofweg het dubbele is van de totale reserves van de belangrijkste geïndustrialiseerde landen. In opdracht van De Nederlandsche Bank is er in april 1992 een enquête gehouden onder 37 banken in Nederland. Hieruit blijkt de totale netto omzet op de Nederlandse valutamarkt in deze maand 385 miljard dollar te bedragen.

of rationeel gedrag?

munt. Valutahandelaren beroepen zich dan ook op veelvuldige macro-economische analyses, uitspraken van regeringsleiders en ministers van financiën, kranten etc... om hun lange termijn verwachtingen ten aanzien van de wisselkoers te bepalen.

FINGERSPITZENGEFÜHL

Op de korte termijn zijn er echter heel wat andere krachten aan het werk. De handelaar beroept zich dan op minder tastbare informatiebronnen. Poppe: "Elke handelaar heeft zo zijn voorkeur. De één is een grafiekenlezer (chartist), de ander vertrouwt op geruchten die in de markt worden verspreid of op zijn collega die altijd precies aanvoelt of de dollar stijgt of daalt. Ik ken zelfs handelaren die hun hobby astrologie combineren met de handel in vreemde valuta. Op de korte termijn is het een kwestie van fingerspitzengefühl. Op de lange termijn gaat men echter altijd uit van de fundamentals. Je moet dus op korte termijn vaak beslissingen nemen die in tegenspraak zijn met de fundamentele waarde van de valuta in kwestie."

Tijdens de handel blijken gespecialiseerde informatiebureaus een verrassende rol te spelen. Elke handelaar heeft drie schermen voor zich die van zender kunnen veranderen. Men kan inschakelen op Reuters News Report waar het laatste nieuws op verschijnt. Daarnaast is er nog een zender waarop een 'professioneel' bureau uitgebreide analyses geeft of programma's levert die mooie grafieken uitplotten waaruit trends in de wisselkoers worden afgelezen. In Europa is slechts een aantal van dit soort informatiebureaus aanwezig. Zij hebben als het ware een oligopolistische positie in het verstrekken van informatie. Dit kan tot problemen leiden. Poppe: "Het komt voor dat informatiebureaus hun informatie manipuleren. Zij verstrekken misleidende informatie om invloed uit te oefenen op een koers. Bijvoorbeeld: tijdens de valutaoonrust binnen het EMS was er een speculatieve aanval op de Franse frank. Op een gegeven moment kregen veel valutahandelaren in Europa op hun schermen het bericht dat president Mitterand op sterven zou liggen omdat hij de druk op zijn munt niet aan zou kunnen. Dit leidde weer tot een grote verkoopgolf van de FF. Waarom dit soort berichten wordt verspreid is mij

een raadsel, maar handelaren reageren erop en de wisselkoers ook."

Onlangs is de rol en efficiëntie van informatie tijdens de speculatieve handel in vermogenstitels in een interessant artikel in de *Journal of Finance* aan bod gekomen (2). In dit artikel wordt een onderscheid gemaakt tussen speculatief gedrag op korte- en lange termijn. De conclusie van dit artikel is dat er op de korte termijn op basis van een beperkte hoeveelheid informatie wordt gehandeld. Deze informatie heeft vaak geen relatie met de fundamentele waarde van de onderliggende vermogenstitel. Hiermee wordt het bestaan van 'chartists', die binnen de wetenschap als financiële wacko's worden geschetst,

De dealer

Foto: Hans Lingeman

enigszins verklaard. De koers wordt beïnvloed door een soort 'self fulfilling prophecy'. Handelaren verkiezen om op de korte termijn tegelijk op basis van dezelfde informatie te handelen ook al beseffen ze dat deze informatie niet gereleateerd is aan fundamentals. Het bovenstaande kan weer verklaren waarom er op de korte termijn en in tijden van onzekerheid grote, soms irreële, koersverschuivingen plaatsvinden. Een onlangs opgetreden massale speculatieve beweging op de valutamarkt heeft geleid tot de EMS crisis.

Na de Deense afwijzing van Maastricht en het magere Franse 'oui' raakten de valutamarkten in rep en roer. De ene munt na de ander werd uit het EMS geslingerd of meermalen gedevalueerd. De klap op de vuurpijl was de uittreding van de Engelse pond. Poppe: "Men verwachtte niet dat een valuta zo snel uit het EMS gehaald zou worden. Iedereen dacht eerder aan een totale reorganisatie van het EMS. De centrale banken hebben zeer onzeker gereageerd en te laat gegrepen naar het voornaamste wapen, de rente. Met de rente kunnen speculanten onder druk worden gezet omdat zij met geleend geld speculeren. Engeland wilde tijdens de crisis niet ingaan op voorstellen tot een devaluatie uit angst voor gezichtsverlies. Toen speculanten dit beseften hebben zij zich massaal teruggetrokken uit het Britse pond. Engeland heeft toen te weinig ondersteuning gekregen van de Bundesbank waardoor de Engelsen niets anders konden doen dan het pond uit het EMS terugtrekken."

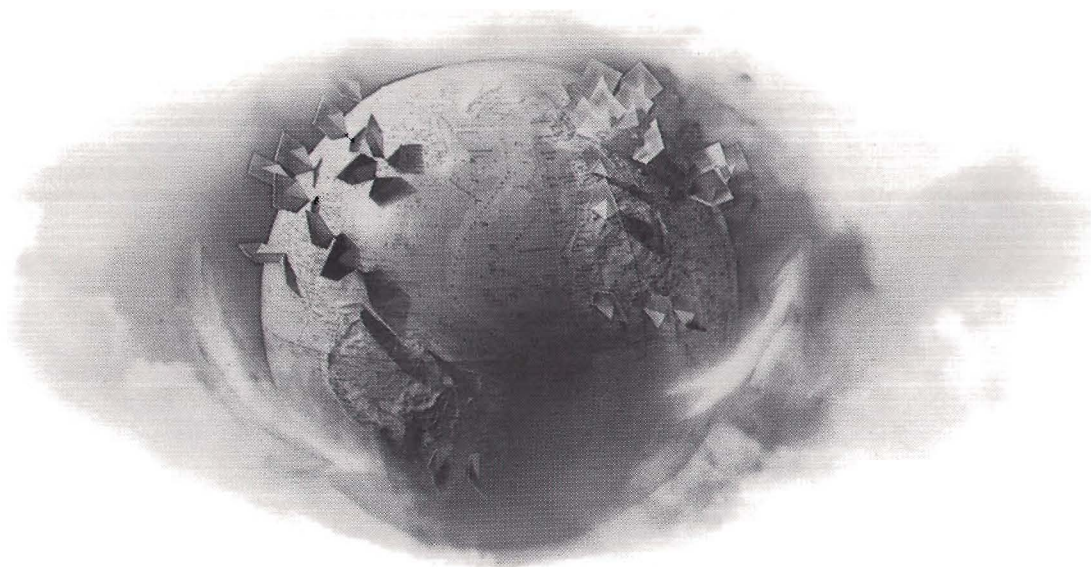
In het geval van Engeland kan de conclusie worden getrokken dat het pond was overgewaardeerd. De Engelse economie maakt zware tijden door. Op basis van de fundamentals van de Engelse economie kan het door de markt gedwongen vertrek van het pond worden gerechtvaardigd. Poppe: "Deze redenering gaat niet op voor de speculatieve aanvallen op de Franse frank en de Deense kroon. De fundamentals van beide economiën zijn gezond. In zo'n situatie kan de valutahandel uitlopen op een kat en muisspel tussen speculanten (de markt) en de centrale banken, met als hoofdrolspeler de Duitse Bundesbank. Er was een paniekeractie van beleggers en speculanten tijdens de valutacrisis. Deze paniekeractie is doorgestoten tot Frankrijk. Eigenlijk waanzin!

De markt was in een wilde stemming. Men dacht: wat heeft het nog voor zin het EMS? Tijdens zo'n stemming denkt niemand meer aan fundamentals, het is een kwestie van je hoofd boven water houden!"

(1) De Nederlandsche Bank, kwartaalbericht 1992 3, December 1992.

(2) Heard on the street: Informational inefficiencies in a market with short-term speculation. K.A. Froot, D.S. Scharfstein & J.C. Stein. *The Journal of Finance*, Sept. 1992.

**ABN AMRO HEEFT
EEN NETWERK DAT
24 UUR PER DAG WERKT.**

**DE AANGEWEZEN PLAATS
DUS VOOR
UITGESLAPEN ACADEMICI.**

ABN·AMRO *De bank*

Wil je meer informatie, vraag dan een brochure aan bij ABN AMRO,
afdeling WBK, Mr. F.J.H. Carstens, Frankemaheerd 12, 1102 AN AMSTERDAM, of bel 020 - 628 0154.

Grenzeloos studeren

Precies een jaar verstreek tussen het moment waarop ik, ontwikkelingsseconoom in wording, hoorde van de mogelijkheid om scriptieonderzoek te doen in Benin en de ontmoeting met m'n begeleider. Daartussenin lag een periode waarin ik met behulp van de vakgroep Ontwikkelingsconomie in contact kwam met de Universiteit van Benin, en waarin ik in samenspraak met beiden een onderzoeksvorstel formuleerde dat zou moeten resulteren in een scriptie. Ter financiering van het geheel schreef ik allerlei fondsen aan met een verzoek tot ondersteuning. Aldus werd een kleine f10.000 bij elkaar gesprokkeld. Daarmee was de laatste barrière geslecht, en kon de reis richting de République du Bénin worden aanvaard.

KATOENPRODUCTIE

Dr. Biaou, waarvan je je onbewust toch een beeld vormt, is een kleine man, die het feit dat hij wegvalt achter de stapels boeken op z'n bureau, compenseert met een groot enthousiasme. Ondanks de aanvankelijke taalproblemen - Beninees Frans klinkt heel anders dan de taal die ik op de middelbare school leerde - verloopt het contact soepel. Nadat ik wegwijs ben gemaakt op de universiteit, de bibliotheek is verkend en ik een bureau en een computer heb gekregen, nadat het onderzoeksvorstel nauwgezet is doorgeproken en ik geïntroduceerd ben bij de verschillende instanties, kan ik me eindelijk storten op *het belang van de katoenproductie voor de Beninese economie*.

Omdat het onderzoek macro-economisch van aard is, is mijn verblijf aanvankelijk beperkt tot Cotonou, waar de ministeries, het Bureau voor de Statistiek en de andere, voor het onderzoek van belang zijnde instanties, zich bevinden. De eerste maand woon ik in het doorgangshuis voor Nederlandse studenten. Het is groot, luxueus en Hollands. Later huur ik een eigen huisje, dat in alles het tegendeel is van het doorgangshuis. Klein, warm en druk bevolkt: de bureaus zijn zeer geïnteresseerd in het doen en laten van hun jovo (witte man).

Onderzoek in Benin

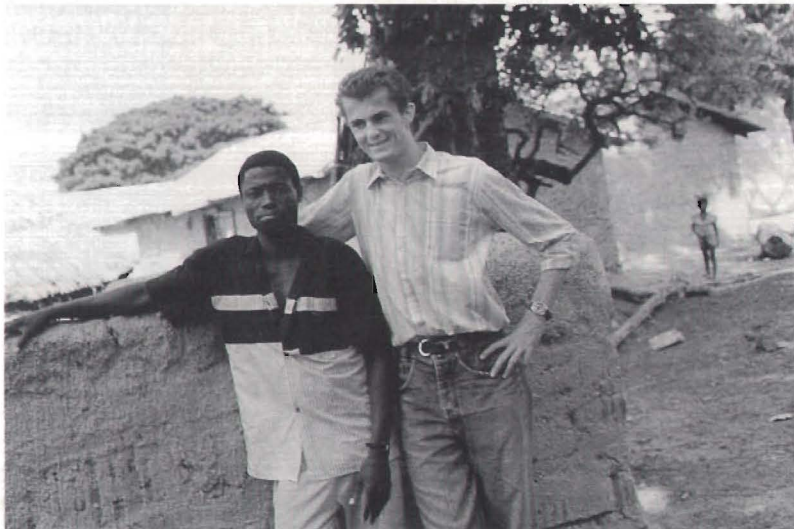
De overgang is groot. Terwijl ik me 's morgens op de overvolle périphérique van Parijs nog zorgen maak over het al dan niet halen van het vliegtuig, kuier ik 's avonds door de gezellig bevolkte straten van Lomé, maar braak ik een nacht omdat ik tegen alle adviezen in wél kip met salade heb gegeten bij "maman poulet" en dus een lichte voedselvergiftiging heb opgelopen. De volgende middag is het leed echter alweer geleden en neem ik de taxi richting Cotonou, waar ik een afspraak heb met Dr. Biaou, m'n onderzoeksbegeleider.

drs. H. Hoogeveen

JOVO IN COTONOU

Zo doende leer ik Cotonou kennen. Het is uitgestrekt en ligt als een uitgerold lint ingeklemd tussen de Atlantische Oceaan en de moerassen van het achterland. Een vijftal grote, maar niet altijd verharde wegen, doorkruist de stad. Opvallend is het ontbreken van hoogbouw, de honderden brommertaxi's, de verkopers (hun

matie dan ik in Nederland vermoedde is aanwezig en dankzij de introducties van Biaou en, - het valt niet te ontkennen - m'n witte huid, krijg ik daar nog toegang toe ook. Na een maand of drie (van de uiteindelijke acht) zijn de meeste data verzameld en wordt het mogelijk het oorspronkelijk onderzoeksvorstel uit te breiden met een enquête onder katoenboeren uit het Noorden.

Hans 'de Jovo' met zijn tolk in de République du Bénin

winkeltjes balancerend op het hoofd), de eetstalletjes langs de weg met pap, geroosterd vlees of hele maaltijden en de in kleurige panen (doeken) geklede vrouwen. In het droge seizoen is het warm en stoffig, in het natte drukkend en klam.

Door mijn witte huid krijg ik toegang tot de officiële instanties

Intussen verloopt het onderzoek voor spoedig. De mensen op wie ik een beroep doe zijn vaak bereidwillig, veel meer infor-

ENQUETES ONDER DE ARM

Bij hen bracht ik verreweg het leukste deel van mijn tijd in Benin door. Na het vaak langdurige wachten bij de officiële instanties was het een bijzondere ervaring om 's ochtends op je brommertje te stappen met een stapel enquêtes onder de arm en je te spoeden over roestode wegen naar het onderzoeksdorp. Vervolgens met behulp van een tolk op een beschaduwde plekje en omstuwd door nieuwsgierige familieleden, een boer interviewen en 's avonds moe terugkeren voor een lauwe biertje en een maaltje van rijst en

bonen. Na het verblijf in het Noorden ben ik teruggekeerd naar de rust van het doorgangshuis om ongestoord m'n scriptie te schrijven. In Nederland ben ik vervolgens afgestudeerd, en heb ik de enquêtegegevens verwerkt tot een artikel. Het was een hele mooie tijd in Benin. Niet altijd even gemakkelijk, maar het is bijzonder aan te raden. Ik wil zeker terug, naar Benin of elders in Afrika.

Hans Hoogeveen is momenteel werkzaam bij het Economisch en Sociaal Instituut van de Vrije Universiteit te Amsterdam.

**Er zijn momenten
dat hij het even niet meer weet.
Heel even maar.**

Natuurlijk wist ik dat het zou gaan gebeuren. Ik was er anderhalf jaar geleden nota bene zelf over begonnen. Had aan mijn mentor gevraagd of ik misschien een tijdje in Italië kon gaan werken.

'Zet eerst maar R.A. achter je naam', zei hij.

Maar drie weken later informeerde hij hoe het met mijn Italiaans stond. En of ik soms ook een bepaalde vestiging op het oog had. Rome bijvoorbeeld?

Daarna is het allemaal heel snel gegaan. Twee dagen na het afronden van m'n postdoctoraal stapte ik in het vliegtuig. Dat is nu twee maanden geleden.

Leuke lui, die Italianen. Maar heel anders. Ander temperament, andere werkwijze. Ik dacht dat ik het accountantsvak aardig onder de knie had, maar in het begin voelde ik me hier regelmatig weer in de korte broek staan. (En niet vanwege de zon.)

Import. Export. Italiaanse wetgeving. Europese richtlijnen. Internationale bepalingen. Bureaucratie. En dat alles in een Zuideuropees tempo...

Soms heb ik wel eens m'n twijfels, zie ik het even niet meer zitten. Nou schijnen mannen in Italië te mogen huilen. Maar dan ben ik toch opeens weer die nuchtere Hollandse doorbijter.

Nog zestien maanden, dan wil ik niet eens meer terug...

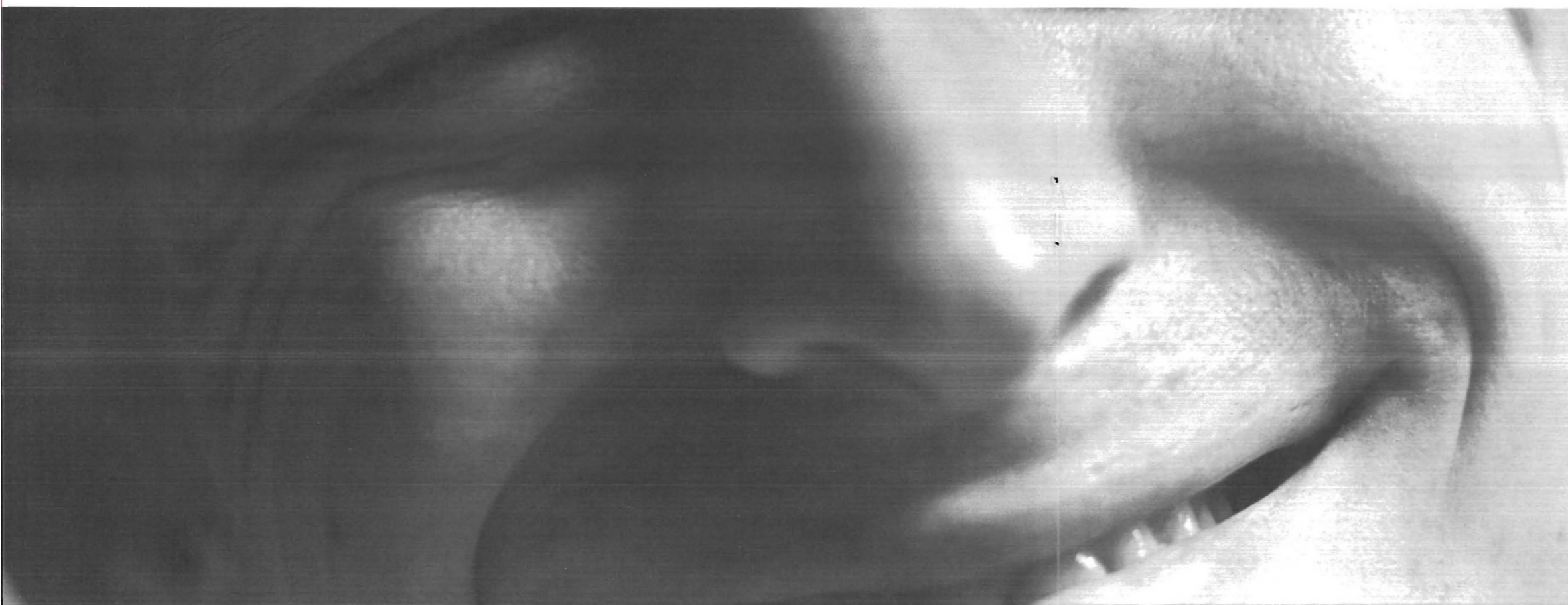

Accountants & Consultants

De Top. Het sleutelwoord voor een selecte groep HEAO'ers en bedrijfseconomen die bij KPMG Accountants & Consultants werken aan hun carrière. **Managing the client, managing the business, managing the people. En tenslotte: managing yourself.**

Ondernemers dus, die binnen tien jaar tot de absolute top van de internationale financiële dienstverlening behoren.

Geïnteresseerd? Informeer dan bij Bureau Werving & Selectie, Burgemeester Rijnderslaan 10, 1185 MC Amstelveen, telefoon 020 - 656 71 62.

Het omslagpunt in het denken over de relatie economische groei-milieu wordt gevormd door het rapport van de commissie-Brundtland. Deze commissie, onder leiding van de Noorse minister-presidente Gro Harlem Brundtland, werd in 1983 door de Verenigde Naties ingesteld en kwam in 1987 met haar rapport 'Our Common Future' naar buiten. Het rapport constateert dat zowel in internationale als nationale instituties milieu- en economische belangen los van elkaar behartigd worden. Zo zijn het IMF, de GATT en de Wereldbank typisch economische instellingen die tot voor kort geen apart beleid met betrekking tot het milieu kenden, terwijl het Wereldnatuurfonds weer geen economische belangen heeft. Om dit dualistische denken opzij te zetten heeft de commissie-Brundtland het begrip 'duurzame ontwikkeling' geïntroduceerd. Een duurzame ontwikkeling wordt gedefinieerd als: 'de (economische) ontwikkeling die in de behoefte van de huidige generaties voorziet zonder de mogelijkheden aan te tasten van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien'. Een duurzame ontwikkeling omhelst zowel een schoon milieu als een redelijke mate van welvaart voor onze nakomelingen. Om deze welvaart bij een groeiende wereldbevolking te kunnen realiseren acht de commissie-Brundtland een economische groei van 3% per jaar in de ontwikkelde landen en 5% per jaar in de ontwikkelingslanden noodzakelijk.

GRATIS SCHOON MILIEU

Het begrip duurzame ontwikkeling is in de meeste organisaties actief ter hand genomen als leidraad voor toekomstig beleid. Het is (formeel) onderdeel van het Nederlandse regeringsbeleid. De milieubeweging was blij dat een hoge politieke organisatie (de VN) erkende dat toekomstige generaties recht hadden op onvervuilde zeeën, grondstoffenvoorraden en soortenrijkdom. Maar het aanvankelijke enthousiasme is inmiddels behoorlijk verstomd. Want de bevinding dat een hoge economische groei en een schoon milieu elkaar niet uitsluiten, is met open armen ontvangen door instellingen die op economische groei gericht zijn. Het IMF, de GATT, de Wereldbank, maar ook de nationale overheden hoefden hun doelstelling van economische groei niet wezenlijk aan te passen en kregen een schoon milieu er gratis bij! Zo beweerde GATT-baas Dunkel nog dit voorjaar dat economische groei noodzakelijk was om een milieubeleid te kunnen financieren. De milieubeweging

De Goddelijke Groei

Begin jaren '70 werd door de milieubeweging en economen gesteld dat een voortdurende economische groei tot een verslechtering van het milieu zou leiden. Eind jaren '80 blijkt dit doemdenken plotseling te zijn omgeslagen. De milieubeweging twijfelt nog, maar politici, ondernemers en de financiële wereld zijn eruit: een schoon milieu en een gezonde economische groei hoeven elkaar niet uit te sluiten. De vraag komt naar voren waar dit optimisme op gebaseerd is. Het blijkt dat economische groei aan nogal wat voorwaarden moet voldoen wil zij 'duurzaam' voor het milieu kunnen zijn.

Sander de Bruyn

reageerde gepikeerd en typeerde dit als 'dweilen met de kraan open'.

'POLITIEK STATEMENT'

De verwarring over de precieze invulling van het begrip 'duurzame ontwikkeling' heeft de commissie Brundtland geheel aan zichzelf te wijten. Een commissiemedewerker klapte uit de school met de mededeling dat het begrip duurzame ontwikkeling vooral moet worden gezien als een politiek statement: een compromis tussen de industrie- en ontwikkelingslanden, tussen economische en milieubelangen.

De aantasting van het milieu is economische groei

Wanneer duurzame ontwikkeling bezien wordt als een goedbedoelde politieke intentieverklaring, komt de vraag naar voren of de door de commissie Brundtland gestelde diagnose wetenschappelijk wel juist is. Kan economische groei wel 'duurzaam' zijn? Helaas is dit geen vraag die momenteel 'hot' is in de politiek of de wetenschap. Economische groei is de norm en heeft bijkans een goddelijke status verkregen. Men hoeft enkel te kijken naar de paniek die in Nederland uitbreekt als blijkt dat de groei tegenvalt. Hieronder wil ik drie elementen belichten die kunnen bijdragen aan een economische groei die wel duurzaam is. Het gaat om het aanpassen van rentevoeten, het beïnvloeden van de technologische ontwikkeling en het corrigeren van economische groeicijfers. In de neoklassieke literatuur wordt economische groei verklaard aan de hand van de ingezette hoeveelheid kapitaal, arbeid en

de technologische ontwikkeling. Economisch kapitaal (machines, gebouwen etc.) ontstaat echter niet vanuit het niets. Het wordt zelf ook geproduceerd uit historisch geaccumuleerd kapitaal, arbeid en het zogenaamde 'natuurlijke kapitaal', een mooie verzamelterm voor onze grondstoffenvoorraden en het milieu. Het blijkt nu dat juist het omzetten van natuurlijk kapitaal in economisch kapitaal - het omzetten van grondstoffen in machines - de economische groei bevordert. Economisch kapitaal heeft namelijk een hoger rendement dan natuurlijk kapitaal. In de literatuur wordt een factor vier genoemd en ook op de beurs blijkt dat gewone fondsen, zoals Robeco, een hoger rendement halen dan de zogenaamde 'groene fondsen', zoals Triodos. Investerings in machines en productie-uitbreiding is in ons huidige economische bestel veel produktiever dan investeringen in natuurgebieden of het niet-realiseren van grondstoffenvoorraden. De economische groei die ontstaat door het omzetten van natuurlijk kapitaal in economisch kapitaal is niet duurzaam te noemen omdat de voorraad natuurlijk kapitaal begrensd is. Een oplossing om economische groei in overeenstemming te brengen met duurzame ontwikkeling is dan ook het plaatsen van een belasting op de rente zodat de groeivoeten van economisch en natuurlijk kapitaal met elkaar overeenstemmen. Op die manier draagt het omzetten van natuurlijk kapitaal in economisch kapitaal niet langer bij aan de economische groei. De groeivoet van het natuurlijk kapitaal kan bijvoorbeeld bepaald worden door te kijken naar de jaarlijkse aanwas van een bos. Een bijkomend voordeel van lagere rentevoeten is dat de toekomst minder snel verdisconteerd zal worden, zodat bij beslissingen een langere termijn in acht wordt genomen.

TECHNOLOGIEPARADOX

De traditionele argumentatie voor de mogelijkheid van een duurzame economische groei gaat echter uit van de voortschrijdende technologische ontwikkeling. Technologische ontwikkeling doet de afhankelijkheid van natuurlijke hulpbronnen afnemen door met minder grondstoffen een hogere output te behalen. Technologie-optimisten verwachten dat indien bepaalde grondstoffen uitgeput raken, daar vanzelf een substituuut voor ontwikkeld zal worden. Een voorbeeld van zo'n technologisch substituuut is kernfusie, die de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen zal doen afnemen. Het vertrouwen op de technologische ontwikkeling leidt echter tot verkeerde prijssignalen. Voor een aardolieproducent die verwacht dat kernfusie over vijftig jaar economisch haalbaar zal zijn, is het niet lonend om te beleggen in het niet realiseren van zijn voorraden. De aardolie dient zo snel mogelijk op de markt te worden gebracht, want de aardolie die in de grond zit, zal door de tijd heen genomen niet in waarde toenemen. Het gevolg is dat voor lange tijd de prijs van aardolie laag blijft, wat een verkeerd prijssignaal afgeeft voor de ontwikkeling van substituten. Omgekeerd geeft een pessimistisch toekomstbeeld ten aanzien van de technologische ontwikkeling wel de juiste prijssignalen af. Dit leidt tot de paradox dat als technologische ontwikkeling een rol wil spelen in het bereiken van duurzame economische groei, men er niet in moet geloven (1). Een oplossing voor dit marktfaal is dat de overheid de ontwikkeling van 'duurzame' technologische alternatieven zelf actief ter hand neemt.

AANTASTING = GROEI

Naast bovenstaande theoretische oplossingen is het natuurlijk ook mogelijk de definitie van economische groei zo aan te passen dat de tegenstelling tussen economische groei en milieu geen opgeld meer doet. In Nederland wordt door de Nederlandse regering in de Nationale Rekeningen economische groei vereenzelvigd met de toename van het Bruto Binnenlands Produkt (BBP) tegen marktprijzen. Dit BBP is kortweg de toename van de op markten gerealiseerde toegevoegde waarde van de

in Nederland geproduceerde goederen. Het voornaamste bezwaar tegen het BBP is dat slechts op markten verhandelde goederen in de statistieken terechtkomen. Zo blijven huishoudelijke werkzaamheden, maar ook het milieu buiten de statistieken. Sterker nog: de aantasting van het milieu zal zich voordoen als een stijging van het BBP. Indien een bedrijf een pijpleiding aanlegt om afvalwater op de Rijn te lozen, is dat economische groei. Economische groei is ook de hierdoor toegenomen zuiveringskosten van de waterleidingbedrijven. Tot slot draagt het aanleggen van een zwembad, noodzakelijk omdat niet meer in de Rijn gezwommen kan worden, ook bij aan de economische groei. Doordat het niet op de markt verhandelde schone oppervlaktewater vervuild wordt, moeten er compenserende maatregelen worden

Foto: Hans Lingeman

Kan de technologische ontwikkeling deze vervuiling oplossen?

getroffen die wel op markten worden aangeboden. Dit is economische groei. Het gaat er bij het meten van de welvaart echter niet om hoeveel er geproduceerd wordt, maar of er geproduceerd wordt wat de consumenten verlangen. Consumenten kunnen hun voorkeur voor een schoon milieu slechts heel indirect kenbaar maken, bijvoorbeeld via de politiek of de milieubeweging, maar nauwelijks via markten. Natuurlijk kunnen ze besluiten dat de auto best zonder hen kan, of dat bespoten Bintjes 'eigenlijk niet kunnen', maar de kloof tussen inspanning en resultaat is zo groot dat er een ontmoedigend effect vanuit gaat. Mede om deze redenen is er voorgesteld de economische groeicijfers te corrigeren zodat een 'groen BBP' verkregen wordt. Uitgangspunt hierbij is dat het BBP gecorrigeerd moet worden voor compenserende (defensieve) uitgaven en de afschrijving van het natuurlijke kapitaal. De uitkom-

sten kunnen ontluisterend zijn. Zo proberen Daly & Cobb (2) te komen tot een maatstaf van consumptieve welvaart, waarin niet alleen het milieu wordt betrokken, maar ook bijvoorbeeld de inkomensverdeling. Terwijl de officiële statistieken van de Verenigde Staten een economische groei over 1951-1986 laten zien van 1,9 % per hoofd van de bevolking, komen Daly&Cobb slechts tot 0,53% groei in de consumptieve welvaart. Deze groei heeft zich met name voorgedaan in de jaren 1951-1969. Per inwoner gemeten was de consumptieve welvaart in 1986 even hoog als die in 1965. Twintig jaar technologische ontwikkeling, hard werken en er geen klap beter van zijn geworden: dat stemt niet bepaald vrolijk. Wellicht dat dit de verklaring vormt waarom de aanzetten om een gecorrigeerd BBP te ontwikkelen zo slecht in de smaak vallen bij de beleidsmakers. De ruimte om met cijfers te goochelen en welvaart te fingeren die er niet is, wordt veel kleiner. Toch is er behoefte aan het overeenstemmen van economische groei met een schoon milieu. De milieubeweging is in de jaren '80 de enige beweging geweest, die zich consequent mocht verheugen in een groeiend ledental. Uit onderzoeken is gebleken dat consumenten bereid zijn flink te betalen voor een schoon milieu. De vraag is er, maar hoe wordt die omgezet in concrete daden? Het verlagen van de rentevoeten,

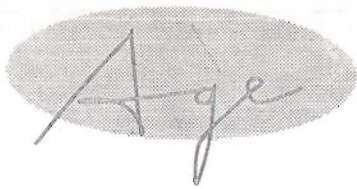
het door de overheid actief ter hand nemen van de technologische ontwikkeling en het BBP corrigeren tot een maatstaf van consumptieve welvaart kunnen bijdragen aan een duurzame economische groei die niet ten koste gaat van het milieu en de leefbaarheid voor toekomstige generaties. Dan pas kan economische groei als goddelijk worden beschouwd.

(1) Analyse gebaseerd op Victor, P.A.: 'Indicators of sustainable development: some lessons from capital theory', *Ecological Economics*, 1991, p. 191-213.

(2) Daly, H.E., Cobb, J.C.: 'For the common good', Boston 1989.

Voor wie meer in dit onderwerp geïnteresseerd is: Een goed boekje is: 'Naar een duurzame economie' van Tuur Mol en Bert Scholtens, Vereniging Milieudefensie, 1991.

E. Slot & M. Schoutsen

Donderdag 14 januari was er een universitaire bijeenkomst over onderwijsvernieuwing, georganiseerd door de projectmanager onderwijsvernieuwing (Liesbeth van Welie) in samenwerking met de ASVA en de OBAS. Tijdens deze bijeenkomst hield universitair docent Werner de Haan een meeslepend betoog over de massale plenaire hoorcolleges. In zijn visie is onderwijs een sociale gebeurtenis: een interactie tussen student en docent. Om deze interactie tot stand te brengen is een bepaalde groeps grootte maximaal, zo'n 50 studenten volgens De Haan. Is de groep groter dan gaan studenten met elkaar (over de stof?) discussiëren. Dit ligt niet aan de desinteresse van de studenten, of aan de didactische kwaliteiten van de docenten maar is gewoon een 'sociologische wet'. Volgens De Haan is de oplossing (zelf een overtuigd marxist) simpel: "gewoon de boel platgooien, met z'n allen staken". Afgezien van het feit dat studenten niet echt actiebereid zijn, vinden wij (de Age en de NOBAS) dit een vrij drastische stap.

MANAGEMENT VAN ONDEROP

Op dezelfde bijeenkomst sprak ook Annemieke Roobeek. Zij hield een goed verhaal over management van onderop. Deze manier van management houdt in dat er een strategische plangroep wordt gevormd waarin alle geledingen van het bedrijf zo goed mogelijk zijn vertegenwoordigd. Deze plangroep neemt vervolgens strategische beslissingen.

Als je nu, zoals de Age en de NOBAS dat doen, onderwijsvernieuwing als strategisch beleid ziet, dan is dus de methode Roobeek een manier om dit te realiseren. Op onze faculteit bestaat al een "stuurgroep onderwijsvernieuwing" waarin naast studenten en de verschillende 'bloedgroepen' (algemene- en bedrijfseconomie, overige economische vakken en de kwantitatieve richtingen), ook het faculteitsbureau vertegenwoordigd is. Wanneer deze stuurgroep uitgebreid zou worden met bijvoorbeeld de universitaire projectmanager onderwijsvernieuwing en iemand uit het college van bestuur, bijvoorbeeld de heer Noorda, dan hebben we een strategische plangroep met voldoende know how van onderwijsvernieuwing (bureau en projectmanager), het onderwijs bij de vakgroepen (de leden), hoe onderwijs gegeven wordt (de studenten) en het nodige commitment (hoofd O&O en lid college van bestuur). Commitment is nodig om mensen te motiveren. Als 'de baas' erbij zit, heeft men meer het gevoel serieus genomen te worden.

KNELPUNTEN

Met een projectgroep van deze samenstelling heeft de faculteit de mogelijkheid om onderwijsvernieuwing geïntegreerd aan te pakken. De verschillende commissies kunnen knelpunten aandragen, die dan in samenhang met andere problemen en de doelstellingen van de faculteit, zoals bijvoorbeeld rendementscijfers bekeken kunnen worden. Oplossingen kunnen dan door de projectgroep aangedragen worden, waarna de commissies en vakgroepen er mee aan de slag kunnen. De projectgroep houdt zo een coördinerende functie terwijl de vakgroepen voor de uitvoering zorgen. Als de faculteit onderwijsvernieuwing op

FAC Nieuws

Deze pagina's vallen niet onder de verantwoordelijkheid van Rostra. De verenigingen schrijven. Rostra verzorgt de lay-out.

deze manier aan gaat pakken dan heeft de faculteit binnen niet al te lange tijd naast haar financiële beleid ook haar strategisch beleid verbeterd. Dat is toch wel het minste wat we van economen mogen verwachten.

STUDIEREIS TSJECHIE

Op dit moment is Oost-Europa o.a. in de ban van de massale privatisering. Om dit eens van dichtbij te bekijken organiseert de E.E.F.A. in de eerste week van april een studiereis naar Tsjechië. Dit na succesvolle reizen naar Barcelona en Milaan. Door de recente deling van het land in Tsjechië en Slowakije is een

bezoek alleen maar interessanter geworden. Het bezoeken van bedrijven en instellingen zal op het programma staan. We zullen proberen iets te weten te komen over de bevindingen van de ondernemers ter plaatse. Aangezien de meeste zich in de buurt van Praag bevinden zullen we daar ook overnachten.

Om een zo breed mogelijk beeld te krijgen proberen we zo diverse mogelijke ondernemingen en instellingen te bezoeken. Op dit moment staan o.a. een bezoek aan een management-consultancy bureau, Shell, en Start uitzendbureau op het programma. We zijn in onderhandeling met Nationale Nederlanden en Unilever. Over het algemeen zullen het Nederlandse ondernemingen zijn. Het ministerie van privatisering en de universiteit zijn de instellingen die het geheel compleet maken. Zelfs een bezoek aan de centrale bank proberen we voor elkaar te krijgen. Dit zal extra interessant vanwege de recente deling. Van de studenten die meegaan, wordt verwacht dat ze actief participeren. Aan het eind van de reis zal een werkstukje geschreven moeten worden voor een bepaald basisvak. Hieraan kunnen studiepunten worden verbonden. Wij zullen ervoor zorgen dat er een ruim aanbod van vakgroepen zal zijn waar je het werkstukje voor kan schrijven.

'HET HART VAN EUROPA'

Aan de reis gaan drie lezingen vooraf. Ook zal uiteraard een lezing aan de privatisering gewijd worden. In de eerste lezing zal de situatie van het voormalige Tsjechoslowakije behandeld worden. Ook zal uiteraard een lezing aan privatisering gewijd worden. De eerste lezing zal op 18 februari, om 16.00 uur gehouden worden. De plaats is nog niet bekend. We zullen per trein naar Tsjechië gaan en daar het openbaar vervoer gebruiken. Het hotel ligt net buiten het centrum van Praag. Naast de serieuze zaken zal er ook tijd vrijgemaakt worden om de stad zelf te bekijken. Praag wordt niet voor niets 'het hart van Europa' genoemd. Er

zijn talloze cafés, restaurants, wijnlokalen en diverse theaters in de stad te vinden.

Kortom het zal een zinvolle, interessante, maar ook leuke reis worden. Voor meer informatie kan je altijd bij de E.E.F.A.-kamer langs komen. Wil je zelf ook zoiets organiseren, of heb je betere ideeën kom dan eens bij de E.E.F.A. langs. (kamer 1.28)

Beste Rostra-lezers,

Wanneer deze Rostra uitkomt naderen we alweer 't einde van 't tweede trimester. De SEF helpt je bij 't voorbereiden van je tentamens door de verkoop van uittreksels en tentamensyllabi. Niet voor alle vakken zijn deze aanwezig omdat niet alle docenten

meewerken. Ook heeft 't voor sommige vakken geen zin om tentamensyllabi uit te geven tijdens de overgangsregeling die gaande is, aangezien de tentamenvragen verouderd zijn. Tot en met week tien zijn we op de normale tijden open (ma, wo, do 11-15, do. 18.30-20.30 uur). Ieder trimester worden na week 10 de kassa-uren vermindert. Houdt hier rekening mee!

POEHA & ARROGANTIE

Nu nog even iets anders, vaak hoor ik de vraag wat voor mensen zitten er eigenlijk bij de SEF, en wat doen ze eigenlijk allemaal? Nu is het natuurlijk best moeilijk om over je eigen vereniging te oordelen, toch is er wel iets over te zeggen. De SEFers zijn gezellige mensen zonder

poeha of arrogantie, die zich totaal onafhankelijk van de faculteit (vaak denkt men ten onrechte dat de SEF een afdeling van de FEE is) vrijwillig inzetten voor alle studenten op de FEE. Bij ons staat binnen de vereniging gezelligheid voorop, waarbij we daarnaast natuurlijk zeer zorgvuldig omgaan met organisatorische zaken.

BEGROTINGEN, KRITIEK & BORRELS

En waarom doen deze studenten dit? SEFers zetten zich in voor de student omdat ze het een belangrijke zaak vinden dat de student goedkoop aan studiemateriaal kan komen en goed geïnformeerd wordt. Hiernaast is het voor SEFers zelf een uitstekende ervaring om kennis te maken met een organisatie zoals dat later ook het geval zal zijn. Ook is 't natuurlijk zo dat je als SEFfer binnen en buiten de faculteit een heleboel contacten legt. Niet alleen leert een SEFfer binnen no-time 50 mede-studenten kennen, ook komt

hij/zij afhankelijk van de commissie waar je inzit in contact met docenten, bestuur, beheer en bedrijfsleven. Je leert omgaan met begrotingen, afrekeningen, mee- en tegenvallers, kritiek en complimenten en ...veel borrels.

Tot slot zou ik willen zeggen, denk 's na over wat jij wil met de SEF. Niets? Alles? Kom 's kijken en informeren, heb je een tip voor ons? Mis je misschien activiteiten op de faculteit? Kom eens langs, we staan er voor open. Wanneer je interesse hebt om bij de SEF te komen, hebben we activiteiten waar je zo aan kunt beginnen! Alles kan bij de SEF, ze leeft immers al 70 jaar voor en door studenten.

Ik beschouw werken en studeren als een joint venture.

Met de combinatie van werken en studeren bij Deloitte & Touche geeft u zichzelf de beste kansen voor een geslaagde carrière. Uw kennis en ons boeiende werkterrein staan daarvoor garant.

Afstuderende bedrijfseconomen m/v

Deloitte & Touche behoort tot één van de grotere organisaties voor financieel-zakelijke dienstverlening in Nederland en is mondiaal aangesloten bij Deloitte Touche Tohmatsu International. Vanuit vestigingen verspreid door het gehele land werken accountants, belastingadviseurs en management consultants samen voor een zeer breed en gevarieerd cliëntenpakket. Zowel op nationaal als op internationaal niveau.

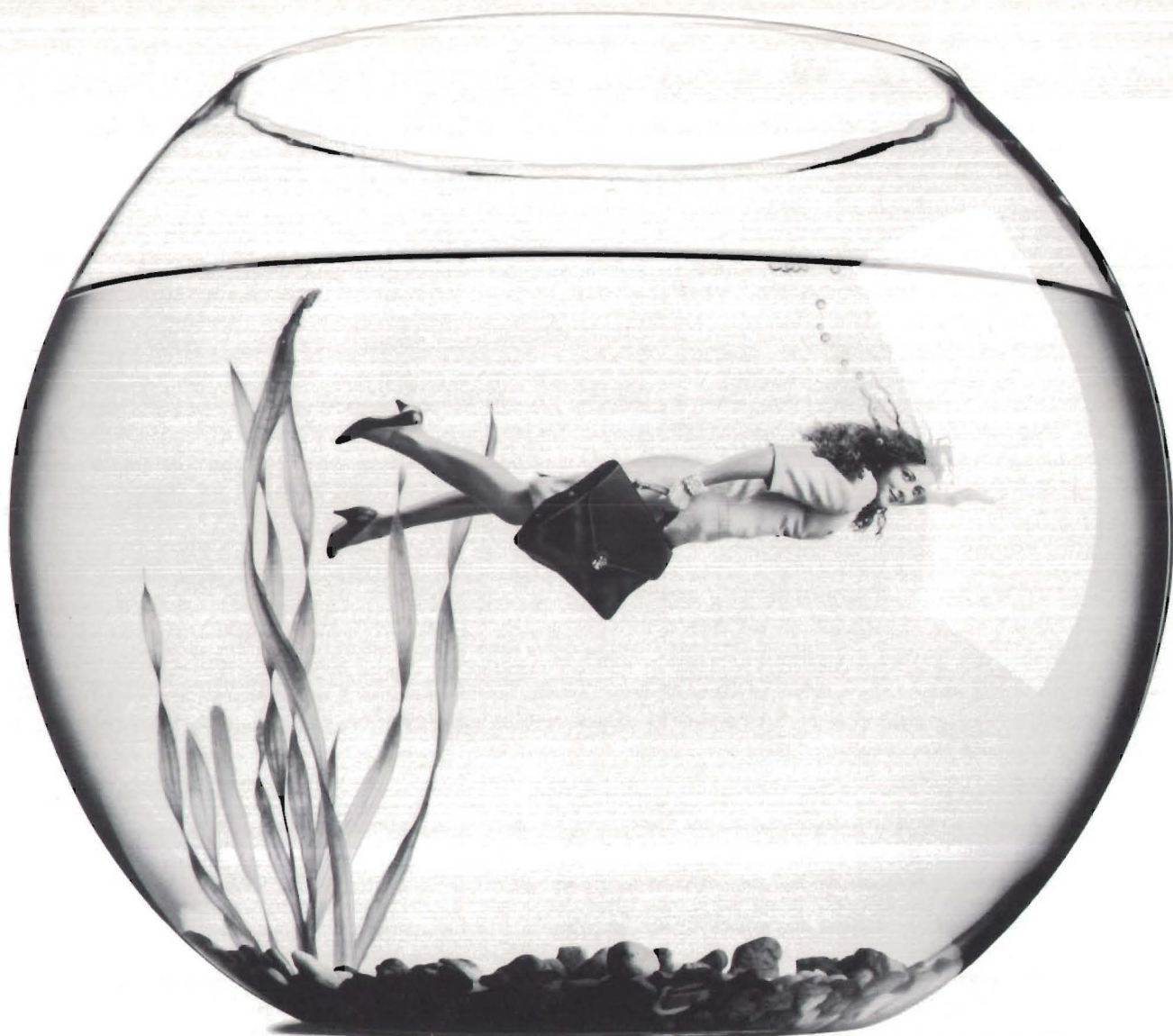
Onze groei en omvang zijn mede een gevolg van onze andere manier van werken. Markt- en cliëntgericht, met korte communicatielijnen en een informele en collegiale werksfeer.

Meer informatie over onze filosofie en uw carrièreperspectieven vindt u in onze brochure die u per telefoon of brief kunt aanvragen bij: Deloitte & Touche, afd. personeelszaken, mw. mr. B.G. Tanis, Postbus 58110, 1040 HC Amsterdam. Telefoon 020 - 6061100.

De andere manier van werken

Deloitte &
Touche

Wat heb je aan een helder carrièrepad als je eigenlijk niet vooruit komt?

Je staat op het punt van afstuderen en denkt aan je carrière. Begrijpelijk. Dan kun je twee dingen doen. Je zoekt een bedrijf op en wacht tot je in het diepe mag. Of je praat met de mensen van Moret Ernst & Young registeraccountants.

Onze carrière-policy is namelijk bijzonder helder: bedrijfs-economen met pit krijgen bij ons alle ruimte. In feite bepaal je je eigen weg naar de top. Meer weten? Bel dan nu met de heer R.J. Ekkebus, telefoon: 010 - 4074368.

Praat 'ns met de mensen van Moret Ernst & Young.

 MORET ERNST & YOUNG

"Consultancy is een ontzettend leuk vak waarin je gedwongen wordt zelfstandig te werken en nieuwe dingen in een vrij snel tempo toe te passen. In de loop van je consultancy-carrière ontwikkel je een specialisme. In mijn geval was dat het financieel management; ik heb veel te maken met controllers en financieel directeuren." Na in vier jaar afgestudeerd te zijn en de dienstplicht te hebben vervuld is Ton van den Boom nu al 3¹/₂ jaar werkzaam bij KPMG Management Consultancy. Inmiddels is hij van junior adviseur tot adviseur gepromoveerd en versterkt hij zijn carrièremogelijkheden door het volgen van een post-doctorale opleiding tot controller.

"Mijn doctoraalrichting was bestuurlijke informatiekunde, maar toen ik steeds meer op het toepassingsgebied kwam, merkte ik dat het nodig was mijn horizon te verbreden. Ook had ik behoefte om mijn basis bedrijfseconomische vakken wat verder uit te diepen. Niet altijd is het noodzakelijk meer te weten dan degene die je adviseert, maar je moet wel een gedegen basiskennis hebben om te kunnen adviseren. Ik kende iemand die de post-doctorale opleiding controller had gedaan en erg enthousiast was en zo kwam ik tot de beslissing de opleiding ook te gaan volgen."

DE OPLEIDING

Sinds 1986 kan men de post-doctorale opleiding tot controller aan de VU volgen. Ook in Maastricht kan men met een vergelijkbaar vakkenpakket controller worden. Men wordt in 2¹/₂ jaar opgeleid tot: 'het bewaken van de economische levensvatbaarheid van een organisatie' oftewel een bestuurder die zowel financieel-economisch onderzoeker als adviseur is.

De college's zijn vier semesters lang één maal per week (op vrijdag). Het kernvak is interne berichtgeving. Omdat in A.O. (Administratieve Organisatie) het NIVRA-accountancy examen (het examen voor registeraccountants) wordt gedaan moet er veel tijd aan besteed worden. De overige vakken zijn: - Ondernemingsrecht, -Logistiek, - Beslissingscalculaties, - Strategische Planning, - Externe Berichtgeving, -Treasury management, - Informatie management en Fiscaal Concern-recht. Na deze vakken met succes doorlopen te hebben

Wil je het 'bedrijfseconomisch geweten' van een onderneming worden en staat een voorbeeldige carrière je niet tegen, volg dan het pad van Ton van den Boom. Studeer in vier jaar af, word onderofficier in het leger en vind direct een baan bij KPMG. Laat deze vervolgens uw post-doctorale opleiding controller betalen en klaar is je ideale carrière. "Meer inzicht krijgen in de problematiek van de financieel manager is mijn eerste rede om deze opleiding te gaan volgen", aldus Van den Boom.

Pieter van der Does

moet men nog een scriptie over een probleem uit het praktijkgebied schrijven. De begeleiding, tijdens het halve jaar waarin je de scriptie schrijft, bestaat uit drie workshops waarin je elkaars scripties bespreekt.

PARTICIPATIE

Van der Boom zit in het tweede jaar van de opleiding. Hij is erg te spreken over de wijze waarop de colleges zijn opgezet. "Colleges worden gevolgd in twee groepen van veertig man. Omdat je in de zalen

afstudeerrichting bedrijfseconomie of in redelijk wat gevallen bestuurlijke informatiekunde en reeds tussen de zes maanden en drie jaar werkervaring, voordat men met de opleiding begint. Bijna iedereen heeft een baan en de werkgever betaalt in het algemeen de f17.500 gulden die de opleiding kost. Soms kan het een probleem met de werkgever opleveren als men een opleiding wil gaan volgen.

"Meestal is het niet het geld dat de opleiding kost, maar het één dag per week afwezig zijn, dat voor de werkgever problematisch is. KPMG zag echter wel wat in mijn argumenten en na de initiële schrik vonden ze het een goed plan. Met advieswerk word je ingepland en is het probleem van er een dag per week niet zijn relatief makkelijk oplosbaar, al moet je in piekperiodes bereid zijn in vier dagen het werk van vijf dagen te doen. Anders ligt het bij een assistent controller. Iemand met zo'n baan moet eigenlijk vijf dagen beschikbaar zijn."

Foto: Pieter van der Does

Ton van den Boom

hier op de VU in een kring zit wordt de participatie tijdens de colleges enorm bevorderd. Verder wordt er veel gewerkt in groepen van 6 tot 8 man, en met die groep moet je elke week een case uit het bedrijfsleven voorbereiden. Om de paar weken moet iemand van de groep die case presenteren. Je wordt door de werkgroepjes gedwongen te praten over het vak waarmee je bezig bent. Hierdoor hoor je allerlei verschillende ervaringen met het werk dat men doet; iets dat heel positief werkt."

Het blijkt dat slechts weinig mensen afvallen. Ongeveer 10 % van de studenten is vrouw. Qua opleiding en werkervaring voldoen ze aan het zelfde profiel als de mannelijke studenten. Dit profiel is als

CARRIÈRE

Van den Boom ervaart vrijdag op de universiteit rondlopen en bezig zijn met iets anders als een welkome afwisseling. "Ik ben wel tevreden over de opleiding. Je moet studeren wel echt leuk vinden; wil je het alleen maar voor je carrière dan zijn die 2¹/₂ jaar gewoon een lijdensweg. Ik zal niet ontkennen dat ik met deze opleiding mijn positie op de arbeidsmarkt wat sterker maak. Het zou natuurlijk mooi zijn op een gegeven moment als adviseur over te stappen naar een bedrijf om daar als controller of op een financiële functie te gaan werken."

Met de studie bouwkunde en business administration op zak deed Waagenaar enige ervaring op als 'quantity surveyer' en projectmanager bij een groot aannemersbedrijf waarna hij al snel een eigen bedrijf voor 'quantity surveying' startte. Al snel groeide dit uit tot een internationaal projectmanagement bureau. Projectmanagement betekent dat niet alleen de kosten, maar ook de tijd en kwaliteit van een project beheerst worden. Als manager verstaat Waagenaar onder kwaliteit dat een project voldoet aan de specificaties. Met dit bedrijf heeft Waagenaar enkele interessante opdrachten uitgevoerd. De meest spraakmakende was het aanleggen van een 260 kilometer lange oliepijplijn van de Rode Zee naar de Middellandse Zee. Deze pijplijn moest de olietoevoer naar Europa veilig stellen toen het Suezkanaal was afgesloten.

DE ONTWIKKELING

Na begin negentienzeventig zijn bureau te hebben verkocht keerde Waagenaar van Israël terug naar Nederland, waar hij vervolgens negen jaar bij Nederlands grootste organisatie- adviesbureaus werkte. Door een directer op resultaat gerichte aanpak kwam Waagenaar tot de conclusie dat de bedrijven, hoewel ze prima advies kregen, niet altijd in staat waren het advies te implementeren. Hier lag een taak voor de bureaus om de opdrachtgevers hierbij bij te staan. Een van de manieren om dit te doen was tijdelijk de verantwoordelijkheid van de organisatie over te nemen. Dit was in het begin van de jaren zeventig een nieuwe aanpak. Aan de invulling van dit concept heeft Waagenaar een belangrijke bijdrage geleverd. Deze uitgebreide vorm van adviesverlening hebben de ontwikkelaars interimmanagement genoemd.

INTERIMMANAGEMENT

Interimmanagement - het tijdelijk leiding geven aan een organisatie - komt in verschillende vormen voor. W&S onderscheidt zes vormen. Ten eerste het op de winkel passen. Hieronder wordt verstaan het waarnemen van een vacante managementfunctie. Ten tweede, veranderingsmanagement: een ingrijpende reorganisatie uitvoeren, die redelijkerwijs niet van de zittende directie verwacht kan worden. Ten derde crisismanagement: het rationaliseren of uit de rode cijfers halen van een organisatie. En ten vierde overbruggingsmanagement, het verzorgen van onafhan-

Professioneel ma

Een gesprek met de heer K.D. Waagenaar, directeur van één van 's lands grootste bureaus op het gebied van interimmanagement, W&S Interim en Projectmanagement BV. Hij is één van de ontwikkelaars van het concept interimmanagement in de jaren zeventig. Een van waagenaars opdracht betrof de informatiseringsbank, een kijkje achter de schermen. Verder krijgen we inzicht in zijn visie op het begrip interimmanagement, en de benadering van zijn bedrijf, W&S, ten opzichte van een interimmanagement opdracht.

Bas Avis

kelijk, deskundig management bij een fusie of ingezette nieuwe koers. Dan zijn er nog twee niet door W&S benoemde vormen: het leiden van overheidsbedrijven tijdens privatiseringsprocessen en het ondersteunen van het zittende management indien er behoefte is aan versterking en nieuwe creatieve inbreng.

Om de functie van interimmanager goed te kunnen uitvoeren bleek al snel dat onaf-

Interim Management opgericht. Interim managementbureaus die zich aan bepaalde spelregels, houden en aan de toelatingscriteria van de Raad voldoen kunnen zich hierbij aansluiten. Interim management is dus niet het inzetten van een celling maar het sturen van een medewerker met achter zich de collegiale steun en expertise van een solide organisatie. Hierbij wordt schaduwmanagement geboden; een collega manager die de interimmanager gedurende de opdracht begeleidt. Deze biedt een frisse kijk en kan, indien de ingezette manager weg zou vallen, de werkzaamheden voortzetten. W&S leidt de interim-manager gedurende de opdrachten op en zorgt voor de nodige bijscholing, waardoor het bureau de verantwoordelijkheid voor zijn managers kan dragen. Het bijzondere van W&S is dat men alle managers vast in dienst heeft, dit beoogt het verhogen van de kwaliteit.

Kwaliteit is de fundering van interimmanagement. De markt van interim management kan alleen via de weg van kwaliteit voortbestaan en groeien. Effectief interimmanagement kan volgens Waagenaar nooit confectie zijn, maar altijd maatwerk binnen de grenzen van deskundigheid en beschikbaarheid. Deze kwaliteit en het grote risico, wat in de volgende alinea nader zal worden uiteengezet, maken dat de prijs van interimmanagement aanzienlijk is.

NIEUW CONCEPT

Het verschil met adviseurs is dat de interimmanager en niet de directie de beslissingen moet nemen. Bovendien werkt de interim-manager meer naar een

De heer Waagenaar: 'je moet stress leuk vinden'

hankelijkheid een belangrijke voorwaarde is. Dit was de reden waarom Waagenaar in 1983 W&S Interim- en projectmanagement oprichtte. De manager moet kritisch tegenover alles en iedereen kunnen staan, zijn optreden mag niet worden beïnvloed door belangen van zichzelf of collega's.

"Interimmanagement houdt inmiddels meer in dan het leveren van een interimmanager", aldus Waagenaar. Helaas zijn er ook bedrijven die interimmanagement zeggen aan te bieden maar niet veel meer zijn dan een uitzendbureau voor managers. Opdat opdrachtgevers de bureaus die kwaliteit aanbieden kunnen onderscheiden, hebben W&S en enkele andere interimmanagementbureaus de Raad voor

nagement te huur

resultaat toe in plaats van alleen een advies te leveren en dan het bedrijf zelf naar dat resultaat toe te laten werken. Hierdoor is de aansprakelijkheid en het risico van het vak aanzienlijk groter. De eisen die gesteld worden aan de managers zijn dus hoog. Ze moeten in verschillende organisaties en branches op topfuncties, liefst als eindverantwoordelijke, gewerkt hebben. Hierdoor zijn ze breder inzetbaar en beter in staat een organisatie met verschillende andere organisaties te vergelijken. Flexibiliteit en het snel kunnen analyseren van de situatie zijn vereisten. De opdrachten zijn van korte duur en intensief en eindigen als het beoogde doel bereikt is. Na het beëindigen van een opdracht kan de interim-manager niet bij de opdrachtgever in dienst treden, dit is hem contractueel verboden om de onafhankelijkheid te kunnen garanderen. Je moet als interim-manager de stress en constante verandering aankunnen en het zelfs saai gaan vinden indien deze wegvallen.

DE INFORMATISERINGBANK

Een voorbeeld van een door W&S afgeronde opdracht is de opdracht van de informatiseringsbank.

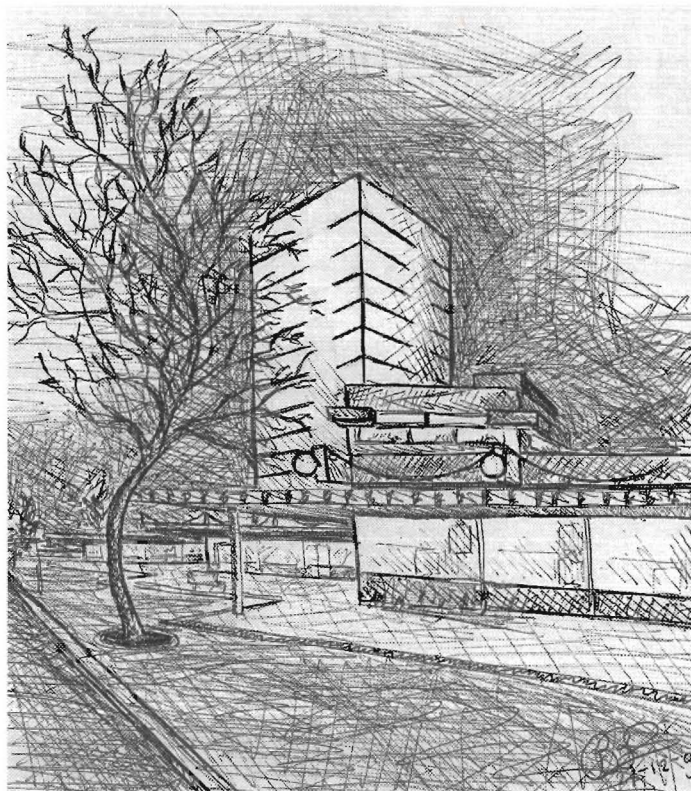
Als een opdracht wordt toegezegd, wordt begonnen met het analyseren en beschrijven van de problematiek. Aan de hand daarvan wordt een plan van aanpak opgesteld. Zo trof W&S bij de informatiseringsbank een nerveuze organisatie aan die onder het spervuur lag van zowel politieke als maatschappelijke kritiek. Concrete problemen zoals een overbelast telefoonnet, 200.000 onbeantwoorde klachten, immense ongekende studieschulden en een teleurgesteld, maar toegewijd product managementteam moesten worden opgelost. De oplossing die W&S aandroeg, was het verbeteren van het inningsproces en de productie om de motivatie van het product managementteam en de relatie met Ministerie en klanten te verbeteren.

10 januari 1989 kon interim-manager W. van der Toorn zijn werkzaamheden beginnen. Tijdens een brainstorming op

Schiermonnikoog werd het thema voor het veranderingsproces vastgelegd: Anders, Beter, Concreter (ABC).

Dallinga, toenmalig hoofddirecteur "Er waren, zacht gezegd, wat foutjes gemaakt bij de Informatiseringsbank. In het geavanceerde automatiseringssysteem was men bijvoorbeeld vergeten een mutatieformulier op te nemen. Een ramp als je weet dat studenten de meest ambulante bevolkingsgroep van Nederland zijn."

Een kleine herstructurering en reorganisatie in de afdeling productie werd doorgevoerd. De inschakeling van deurwaarders leverde het Ministerie in een korte tijd

Tekening: Bas Avis

'Topmanagement': bovenste verdieping W&S

100 miljoen aan achterstallige studieschulden op. Het probleem met de 200.000 klachten werd in een klap opgelost door alle brieven schrijvers te vertellen dat ze geen antwoord zouden krijgen maar een formulier konden insturen, dat nu wel verwerkt zou worden.

Elke 6 weken werd overlegd tussen de Informatiseringsbank en de schaduwmanager, hier Waagenaar zelf, en zo kon steeds tijdig worden vastgesteld of men nog op de juiste koers zat of dat correctie

nodig was. Dit is specifiek voor W&S. Bij afronding van de opdracht wezen enkele prestatiefactoren uit dat in alle geledingen efficiënter werd gewerkt en dat door een mentaliteitsverandering de relatie met het Ministerie van Onderwijs & Wetenschappen aanzienlijk was verbeterd. Vijf oktober was de klus geklaard.

DE TOEKOMST

De laatste jaren maakt de interim-managementmarkt een enorme groei door. In cijfers uitgedrukt waren de bij de Raad van Interim Management aangesloten bureaus in 1987 goed voor 29.4 miljoen omzet per jaar en in 1991 was dit al gegroeid tot 65 miljoen (de omzet van deze bureaus is ongeveer 65% van de totale markt omzet). Door deze stijging van de vraag naar interim management en door

internationale expansie heeft ook W&S de afgelopen jaren een enorme groei gekend.

Voor buitenlandse organisaties die zich in Europa willen vestigen is een dochter opgericht. Deze dochter biedt een totaal managementpakket aan waarin ondermeer fiscaal advies en marketing onderzoek wordt aangeboden. De taken worden uitbesteed aan de daarin gespecialiseerde bedrijven. Op de Nederlandse Antillen is W&S werkzaam en gevestigd en ook in de voormalige Sovjet Unie is W&S al enkele jaren actief. Het afgelopen jaar is in Londen nog een volwaardige W&S opgericht.

Wat opvalt is dat het allemaal landen in economische moeilijkheden zijn waar W&S om de hoek komt kijken. Ook in Nederland is het vak interimmanagement ontwikkeld in tijden van

economische neergang (begin zeventiger jaren). Interimmanagement biedt in deze zware tijden professionele hulp voor bedrijven in moeilijkheden. Met nog een hopelijk korte recessie voor de boeg ziet de toekomst voor W&S en de heer Waagenaar er nog niet zo somber uit.

Aangeboden:

wallen onder je ogen.

Tot nu toe ken je dat duistere verschijnsel wellicht als het gevolg van een turbulent studentenleven. Dat studentikoze uiterlijk zul je bij ons houden, alleen de wijze waarop je het krijgt is anders. Want bij Koninklijke PTT Nederland NV wacht een hoeveelheid uitdagingen en kansen op je die je tot na kantoor tijd bezig zal houden. Hieruit kun je afleiden dat bovenstaande aanbieding niet voor iedereen is weggelegd. Daarvoor komen uitsluitend jonge academici in aanmerking die naast de nodige theoretische kennis, ook beschikken over doorzettingsvermogen, ondernemingsgeest en de wil om het elke dag beter te doen dan de dag ervoor. Ben je momenteel of binnenkort met je universitaire studie accountancy, bedrijfseconomie of econometrie in de afrondingsfase, schrijf dan vandaag nog een bondige sollicitatiebrief naar: Koninklijke PTT Nederland NV, Concernstaf Management Development, Postbus 15000, 9700 CD Groningen. Of bel voor meer informatie: 06-0142. **Koninklijke PTT Nederland NV**

AGENDA

22 februari

'Security design', een lezing door prof.dr. A.W.A. Boot in het kader van de Tinbergen/FEE-seminarreeks Algemene Economie. Plaats: E1 11.03, aanvang 12.00 uur

25 februari

Squash-toernooi. Inschrijving bij de SEF.
Verenigenborrel in 'Café Hond in de pot'.

1 maart

'De institutionele logica van corporatistisch beleid', lezing door A. Hemeijck in het kader van de seminarreeks Institutionele en Comparatieve Economie. Plaats: E3 0.04, Tijd: 12.00 uur.

4 & 5 maart

Lezing 'Policy Alternatives' en 'Differing international approaches to containing transport-induced environmental damage in het Tinbergen Instituut in Rotterdam, 9.30-11.45 uur.

5 maart

Landelijk Volleybaltoernooi voor Econometristen met aansluitend een borrel! Inschrijven bij de VSAE (f40,- per team). UvA voorlichtingsdag.

8 maart

'Barriers to Portfolio Investments in Emerging Stock Markets', lezing door H. Huizinga in het kader van Tinbergen/FEE-seminarreeks Algemene Economie.

15 maart

'Management van onderop', lezing door A. Roobeek in het kader van de seminarreeks Institutionele en Comparatieve Economie. Plaats: E3, 0.04. Tijd: 12.00 uur.

22 maart

Promotie drs. R.H. van het Kaar om 11.30 uur. Promotor: prof.mr. C.A. Boukema.
Promotie drs. F.Kalshoven om 13:00 uur. Promotor: prof.dr. N. de Marchi.

J' Accuse

Henk Koster

Elders in deze ROSTRA valt het relaas van een valutahandelaar te lezen, het soort aasgier vervloekt door de Britse- en Spaanse regeringen en vogelvrij gewenst door de Franse. Zelfs NRC Handelsblad spreekt over de onstuitbare macht van de valutaspeculanten wanneer die collectief besluiten om een zwakke munt in het EMS onder vuur te nemen. Nu is het Ierse pond weer 'slachtoffer', maar het zou elke munt behalve de sterkste kunnen zijn.

Bij zoveel eensgezindheid is wantrouwen op zijn plaats. Zo is moeilijk in te zien wie er nu juist het weerloze 'slachtoffer' is van zo'n gedwongen devaluatie. Niet de Ierse (Britse, Spaanse, Deense?, Franse?) economie: in eerste instantie minder en duurdere import, maar ook hogere export. Het zal nog jaren duren om uit te vinden wat de balans van die effecten zal zijn. En over die onstuitbare macht gesproken: zijn de EG centrale banken nu vertwijfeld bezig om het Britse pond op zo'n 15% beneden de vroegere waarde te houden? En dito inspanningen om de Spaanse peseta en het Ierse pond er van te weerhouden weer naar hun 'juiste' koers te stijgen? Als dat niet zo is dan liggen die koersen nu toch op hun juiste niveau en hadden financiële markten toch gelijk?

Dan zijn centrale banken die het koersgetij proberen tegen te houden de klos, en wij allen met hen. Of zou zo'n slimmerik als Duisenberg in het openbaar meedoen en zich heimelijk in de termijnmarkten afdekken? Zoveel goud verkopen kon toch ook niet? En NRC columnist Bomhoff gaf al bescheiden (!) toe ook een graantje van de speculatie tegen het Britse pond te hebben meegepikt...

De EMU is gewoon een slecht idee, en dat niet alleen omdat Bomhoff al genoeg verdient aan Rotterdam School of Management (RSM) stipendia. Europa heeft niet de hoge arbeidsmobiliteit die een gemeenschappelijke dollarwaarde in de USA wel mogelijk maakt (en zelfs daar zijn nog plenty regionale problemen). Wel heeft de EG efficiënte termijn- en optiemarkten om valutarisico af te dekken. Wat de EG werkelijk nodig heeft is een efficiënt betalingsverkeer, zoals goedkope en gegarandeerde tweedaagse cheque clearing tussen alle EG valuta. De EMU-keizer draagt geen kleren!

Bien sûr

Ellen Bien kamer 1.33

Maandag 18 januari is er weer een vergadering geweest van de faculteitsraad. In deze vergadering is mevrouw dr K.G. Tijdens (universitair hoofddocent Emancipatie Economie) gekozen tot lid van het faculteitsbestuur.

Ook is in deze vergadering de "Nadere Regeling voor de inrichting en omvang van de examens" vastgesteld, kort gezegd de examenregeling. Hierin is ondermeer geregeld wat de geldigheidsduur van behaalde tentamens is, wat er gebeurt als je fraudeert, wat je kunt doen indien je het niet eens bent met het toegekende judicium en meer van dit soort zaken. Het is zeker de moeite waard om deze regeling een keer in te kijken. Dat kan op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag tussen 9.00 uur en 13.00 uur en maandagavond tussen 17.30 uur en 20.45 uur bij de balie van Onderwijsadministratie & Informatie. Deze regeling is van toepassing op het collegejaar 1992/1993, daarna komt er een nieuwe regeling omdat per 1 augustus 1993 de WHW, de Wet Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek in werking treedt. Op deze datum zullen de WWO, de Wet Wetenschappelijk Onderwijs, het Academisch Statuut en het Uitvoeringsbesluit WWO vervallen. Door deze nieuwe wet zal er het een en ander veranderen.

Op het faculteitsbureau is men momenteel bezig met de bestudering van deze wet en de gevolgen ervan. Zo is bijvoorbeeld de universiteit onder de nieuwe wet vrij te bepalen welk initieel onderwijs (aansluitend op het VWO) zij zal verzorgen. De overheid regelt niet langer - zoals tot dusver in het academisch Statuut - de hoofdzaken van de inhoud van de studierichtingen. Met het wegvallen van het academisch Statuut is er niet langer sprake van dezelfde opleiding/studierichting aan verschillende universiteiten, elke opleiding is in principe uniek. Elke initiële opleiding heeft evenals nu het geval is een propaedeutische fase, die gericht is op "het verkrijgen van inzicht in de inhoud van de opleiding met de mogelijkheid van verwijzing en selectie aan het einde van die fase". Hierop sluit de regeling met betrekking tot het propaedeutisch advies aan op "de voortzetting van de studie in of buiten de opleiding". De mogelijkheid voor een negatief studieadvies is door de universiteitsraad van de Universiteit van Amsterdam afgewezen.

Tot slot wat betreft internationale titulatuur: in plaats van de nederlandsstalige titel doctorandus mag de titel 'master' (M.) achter de naam worden geplaatst, eventueel met toevoeging van een aanduiding van het betreffende wetenschapsgebied. Bovendien kan een buitenlandse titel het recht geven om de overeenkomstige Nederlandse academische titel te voeren. Meer over de WHW volgt nog.

Afstuderende bedrijfseconomen met "solutions for business"

Coopers & Lybrand Dijker Van Dien is nationaal en internationaal een gerenommeerde accountants- en adviesorganisatie. Dagelijks leveren accountants samen met belastingadviseurs en management consultants een totaalpakket van cliëntgerichte dienstverlening. Onze cliëntenlijst bestaat uit multinationals, grote en middelgrote ondernemingen, non-profit organisaties, overheden en ondernemingen in het MKB.

Cultuur en werkwijze

Coopers & Lybrand Dijker Van Dien zoekt voor haar accountants-beroepsgroep jonge, ondernemende en flexibele doorzetters met een academische achtergrond. Afstuderende bedrijfseconomen die leidinggevende, organisatorische en sociale vaardigheden goed weten te combineren.

Maar voorop staat dat deze kwaliteiten omgezet kunnen worden in "solutions for business"; dat u

onze cliënten ook werkelijk verder helpt. Want dat is juist de kracht van onze organisatie.

Kortom: werken bij Coopers & Lybrand Dijker Van Dien is kiezen voor een carrière vol uitdagingen, waarin u direct begint met een prima inkomen en goede secundaire arbeidsvoorwaarden.

Meer informatie

Bent u geïnteresseerd in een functie in de accountancy? Stuur dan een open sollicitatie aan Coopers & Lybrand Dijker Van Dien, t.a.v. de heer P. Schuijjer, Hoofd Personeelszaken rayon Noord-West/West, Postbus 94200, 1090 GE Amsterdam, of vraag telefonisch onze informatiebrochure aan: (020) 568 6036.

Coopers
& Lybrand
Dijker Van Dien

Solutions
for Business

Roetersstraat 11

Roetersstraat 11 is een nieuwe rubriek waarin alles vastgelegd kan worden wat zich binnen en buiten de FEE afspeelt. We beginnen bij het café.

De Bardame: Desirée van Dok

Desirée van Dok is het meisje met het blonde, meestal opgestoken haar dat bij Krater achter de bar staat als 'eerste barvrouw'. Ze komt uit Amsterdam, is 21 jaar en werkt sinds de opening bij het café. Zij heeft de boel mee op poten gezet wat haar de eerste maanden 60 uur in de week kostte. Al haar energie stopte ze in het café. Dik een jaar later werkt ze 'gewone' werkweken van 38 uur (voor veel studenten ook nog moeilijk voor te stellen) en heeft er nog steeds veel plezier in.

Wat vind je van de student als klant?

"In het begin was het wel even wennen, er zijn veel vooroordelen wat betreft horeca- en kantinewerk. Mensen vragen of je dit full-time doet, of dat je er ook nog bij studeert. Als ik dat laatste ontken wordt er soms een beetje raar naar je gekeken en hebben ze zoiets van 'goh, wat typisch zeg'. Voor sommigen houdt het gesprek daar dan op. In het begin werd ik dan behoorlijk pissig en ging er tegenin: waarom zou ik studeren als ik niet wil, ik doe wat ik leuk vind! Maar dat werd dan toch niet begrepen. Gelukkig is dat maar een klein aantal mensen. Ik treed nu niet meer met ze in discussie maar plaats gewoon een stoot onder de gordel zodat ze aan m'n ondertoon merken dat ze te ver zijn gegaan, zonder dat ik daarbij onbeleefd wordt. Dan heb je nog wat ik noem de 'typische student', de brallerige soort. Eigenlijk zijn die alleen maar vervelend als ze met een groep zijn, apart zijn ze best gezellig. Over het algemeen komen er echter hele leuke mensen, trouwens, mijn eigen voorkeur is op het moment dat ik aan het werk ben helemaal niet belangrijk. Je leert mensen vanzelf beter kennen als ze wat vaker komen en dan ontstaan er

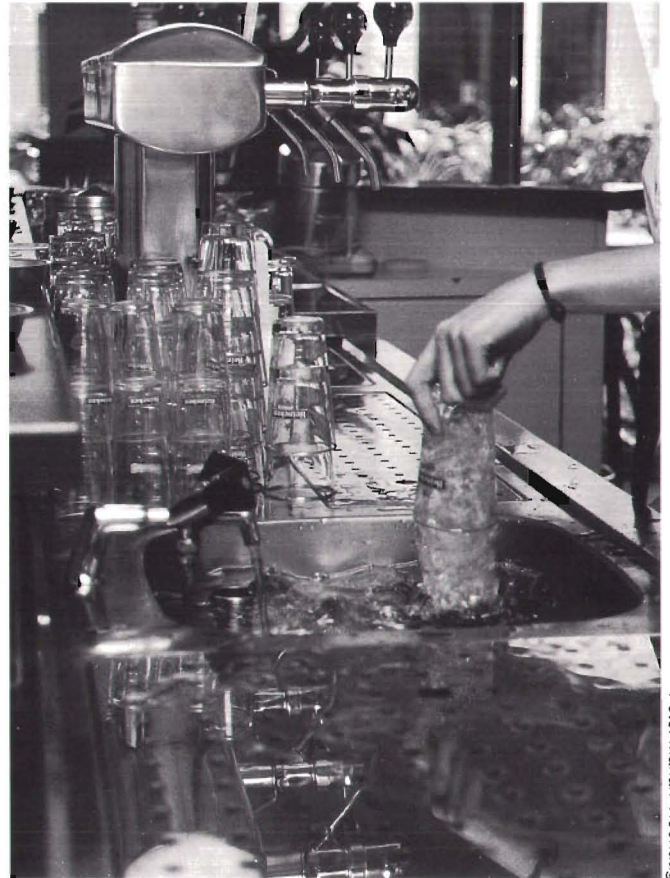

Foto: Marian Vleerlaag

hele leuke contacten. Je weet hoe ze heten en wat ze studeren. Soms komen ze binnen: 'Oh Dees, ik heb zo tentamen en ik ben zo nerveus!' Dan praat ik een beetje op ze in. Anderhalf uur later komen ze dan terug, ofwel met een bleek bekkie en bestellen treurig één biertje, of ze zijn helemaal blij en geven een rondje.'

Krijg je een redelijke fooi van studenten?

'Mmmm, gaat wel, de fooi wordt maandelijks verdeeld, het is een leuk extraatje. Natuurlijk is het leuk om fooi te krijgen maar het gaat ook om de manier waarop. Het kan me niet schelen of iemand vijf gulden fooi geeft of een kwartje, euh... zet dat er maar niet in! Nee hoor het gaat er echt niet om de hoeveelheid maar of mensen het leuk vinden om te komen.'

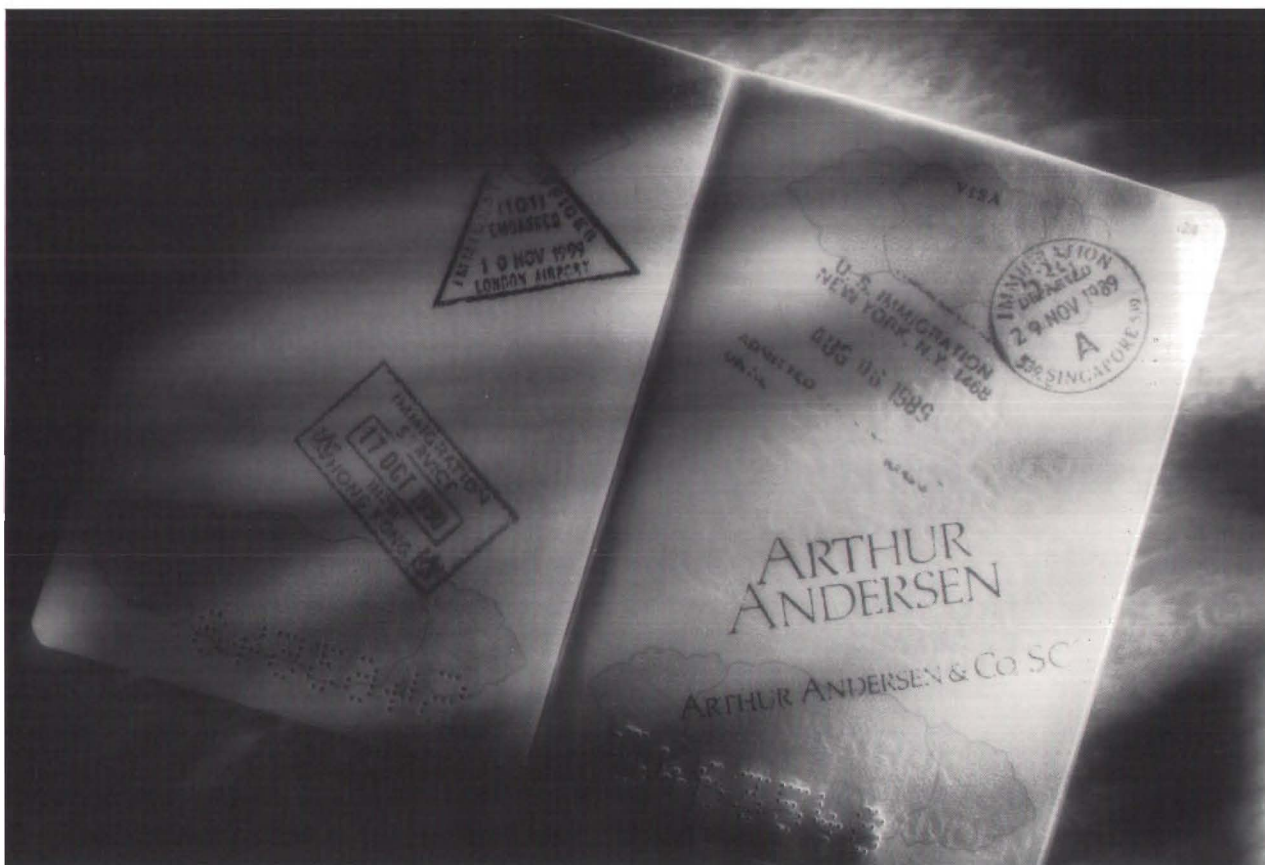
Wat zijn verder je ambities in de horeca?

'Voorlopig heb ik het nog naar m'n zin hier maar ik hoop wel ooit iets voor mezelf te beginnen. Niet te groot, een eetcaféetje of zo. Eerst maar eens m'n papieren halen. Cafébedrijf heb ik al maar ik wil ook nog restaurantpapieren en natuurlijk m'n middenstandsdiploma. Dat is er vorig jaar met de drukte van het opstarten een beetje bij in geschoten. Amsterdam lijkt me dan wel het waarschijnlijkst als vestigingsplaats, hoewel het hier natuur lijk wel een beetje vol is wat eetcafés betreft. Wie weet waar ik ooit nog terecht kom.'

Esther van Rijswijk

Foto: Hans Lingeman

WELKE JONGE ACCOUNTANT BEPAALT Z'N EIGEN GRENZEN?

Talent krijgt bij Arthur Andersen Accountants alle kansen om zich te ontplooiën. Omdat talent daarbij gebaat is. En, eerlijk is eerlijk, Arthur Andersen natuurlijk ook.

Kansen die je uiteraard zelf moet benutten. Daar hoort vanzelfsprekend een solide basis bij. Zelf neem je die mee in de vorm van je diploma's en motivatie. Van ons krijg je daar (interessante) werkervaring bij. En een gedegen training.

Deze training wordt zowel in Nederlands als in internationaal verband gegeven. Dit biedt je de gelegenheid om samen te werken met collega's uit velerlei landen. Je doet kennis maar vooral ook kennissen op, waar je in de lokale praktijk je voordeel mee kunt doen. Arthur Andersen is immers een wereldwijde organisatie, met circa 60.000 medewer-

kers en meer dan 300 vestigingen. Arthur Andersen groeit snel in Nederland, en kent een platte organisatievorm. Logisch dus dat talent bij ons snel herkend en beloond wordt.

Als je hier niets op tegen hebt, en afgestudeerd bedrijfseconoom of HEAO'er bent, is een carrière als accountant bij Arthur Andersen meer dan het overwegen waard.

Schrijf naar mevr. E. Piller, Stadhoudersplantsoen 24, 2517 JL Den Haag. Of bel 070 - 34 25 625. We maken graag 'ns kennis met je.

**ARTHUR
ANDERSEN**

ARTHUR ANDERSEN & CO, SC